

หลักการสำคัญ
ทางนิติศาสตร์ตามระบอบ
ประชาธิปไตย

โดย

ดร.สุตมัย ศรีสุข

DOCTEUR EN DROIT DE L'UNIVERSITE DE PARIS

พิมพ์เป็นที่ระลึก

ในการณานกิจ คุณพ่อพัก ศรีสุข
ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร

วันอังคารที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๑๗

เวลา ๑๗.๐๐น.

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961129255

๕๓๖

วันที่ 10 พฤศจิกายน ๒๕๑๗

เลขที่ ๐๖๔๗

๑๗
พ.ศ. ๒๕๑๗

หลักการสำคัญ

ทางนิติศาสตร์ตามระบอบ

ประชาธิปไตย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
โดย
ศาสตราจารย์ ดร. สุนทรีย สุนทรีย

ดร. สุนทรีย สุนทรีย

DOCTEUR EN DROIT DE L'UNIVERSITE DE PARIS

พิมพ์เป็นที่ระลึก

ในการฉาบปีก คุณพ่อพัก ศรีสุข

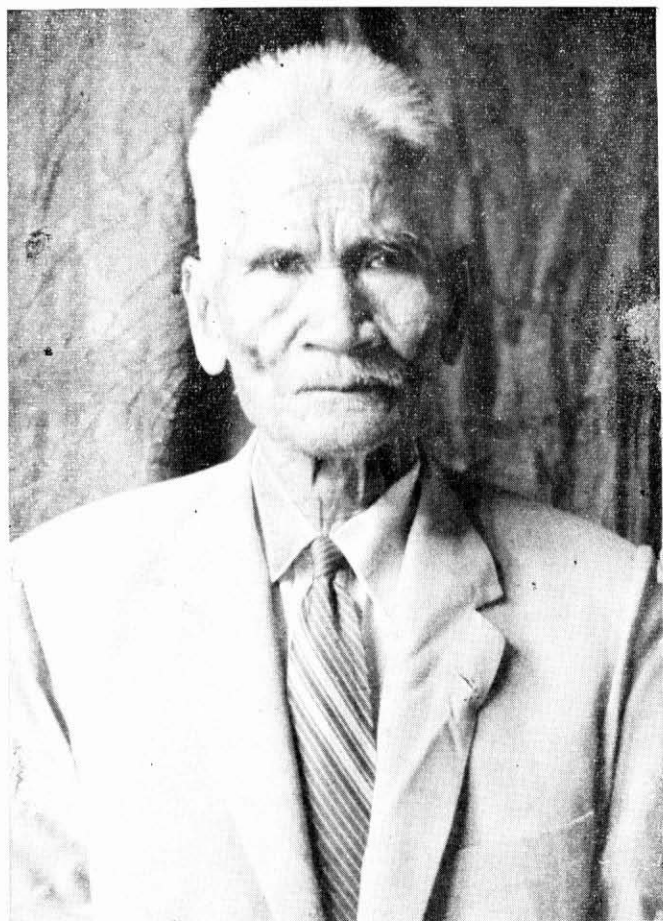
ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร

วันอังคารที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๑๗

เวลา ๑๗.๐๐น.

เจ้าภาพขอขอบพระคุณอย่างยิ่ง ที่ได้ กรุณา ให้เกียรติ
มาในการมาปณกิจ คุณพ่อพัก ศรีสุข

บุตรธิดาและหลาน

คุณพ่อพัก ศรีสุข

ชาติ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๒๗

มรณะ ๗ กันยายน ๒๕๑๖

ประวัติย่อของคุณพ่อพัก ศรีสุข

พ่อเกิดปีวอก วันศุกร์ แรม ๗ ค่ำ เดือน ๓ ตรงกับวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๒๗ ที่บ้านตำบลคิ่งน้ำวน อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๑๖ ด้วยโรคมะเร็งกระเพาะอาหารที่แก้มขวา อายุ ๘๘ ปี ๖ เดือนเศษ เป็นบุตรของคุณปู่ศรีและคุณย่าอ้อย มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๗ คนคือ

๑. นางพุก ฤทธิรงค์ ถึงแก่กรรม
๒. นายแหม่ม ศรีสุข ถึงแก่กรรม
๓. นางหมูน เปลี่ยนศรี ถึงแก่กรรม
๔. นายพัก ศรีสุข
๕. นางสร้อย ศรีสุข (สามีถึงแก่กรรมใช้นามสกุลเดิม)
๖. นายแพ่ง ศรีสุข (ถึงแก่กรรม)
๗. นางพุดิ ศรีสุข (สามีถึงแก่กรรมใช้นามสกุลเดิม)

พ่อได้สมรสกับแม่คือ นางสาวเช่อม บุญมีพิพิธ หลานสาวของคุณพระพิมลฯ ต้นตระกูลบุญมีพิพิธ เป็นขุนนางผู้ใหญ่ที่มีฐานะมั่งคั่งและมีชื่อเสียงท่านหนึ่งแห่งตำบลคิ่งน้ำวน อำเภอเมืองราชบุรีจังหวัดราชบุรี เมื่อได้สมรสกับแม่แล้ว ได้ประกอบอาชีพทำนา แต่โดยที่แม่เป็นคนขยัน จึงได้ค้าขายข้าวสารด้วย

แม่เล่าให้ฟังว่า การที่แม่มีเงินซื้อไร่นาไว้ได้มาก เนื่องจากแม่ได้เก็บหอมรอมริบ นอกจากนี้แม่ได้รับมรดกเป็นที่นาและไร่นาจากบิดามารดา ที่ตำบลกุ่มน้ำวน อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรีแล้ว พ่อยังได้รับมรดกที่นาจากคุณปู่ที่ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีอีกด้วย ฉะนั้นพ่อและแม่จึงมีนาจำนวนมาก จนต้องให้ผู้อื่นเช่าเป็นที่ทำมาหากิน แม่เล่าว่า เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ข้าราชการที่สุทธราค่างละ ๕ บาท แม่ก็ขายข้าราชการได้เงินมาเก็บไว้ แม่บอกว่ามีลูกหลายคน จำเป็นต้องซื้อนาไว้ให้มากเพื่อให้ลูกไว้ทำกิน กระผมสมัยเป็นเด็ก ได้เคยพายเรือไปกับแม่ไปขายข้าราชการที่ตลาดนัดบางนกแขวกบ้าง ที่ตลาดนัดอำเภอดำเนินสะดวกบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้พายเรือไปกับแม่จากกลางทุ่งนา หมู่บ้านคอนคา ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวกผ่านทุ่งนา แม่น้ำลำคลอง ไปจนถึงตัวจังหวัดราชบุรี ทั้งนี้เนื่องจากแม่ได้ซื้อนาไว้จำนวน ๕๐ ไร่เศษ นำเงินไปชำระที่หอทะเบียนที่ดิน เพื่อโอนโฉนด ห่อเงินไป ๑,๕๐๐ บาท แต่เป็นที่เสียใจอย่างสุดซึ้ง แม่บุญน้อยได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคปอดบวม เมื่อวันที่ ๑ กันยายน ๒๔๗๒ และพ่อถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๑๖ พ่อและแม่นับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดที่สุด ชอบทำบุญกุศลเป็นเงินและสิ่งของ มีใจเมตตากรุณาต่อบุคคลทั่วไป และให้การศึกษากับบุตรเป็นอย่างดีทั่วกันทุกคน พ่อเกิดปีวอก พ.ศ. ๒๔๒๗ แม่เกิดปีจอ พ.ศ. ๒๔๒๙ ถึงแก่กรรมเมื่อมี

อายุได้ประมาณ ๔๓ ปี พ่อและแม่มีบุตร ๗ คนคือ

๑. ด.ญ. ยังไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรม
๒. นายเจือ ศรีสุข
๓. ดร. สุตมัย ศรีสุข สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
๔. ด.ช. บุญปลอด ศรีสุข ถึงแก่กรรม
๕. นายขจร ศรีสุข สหกรณ์จังหวัดนครนายก
๖. ด.ช. ยังไม่มีชื่อ ถึงแก่กรรม
๗. นางสาวศศิสนธ์

นายเจือ ศรีสุข สมรสกับนางสาวประชา อักษรทิพย์

ดร. สุตมัย ศรีสุข สมรสกับนางสาวจรรุวรรณ พันธุ์จินดา

นายขจร ศรีสุข สมรสกับนางสาวจินตนา กิจบุรณะ

นางสาวสุภา ศรีสุข สมรสกับนายฟอง ศศิสนธ์

เมื่อพ่อยังหนุ่ม อยู่ได้มา นอนค้างที่ วัดมกุฏกษัตริยาราม
 เสมอเพราะลูกชายเจือ ศรีสุขได้มาเรียนหนังสือที่วัดมกุฏกษัตริยาราม
 ราม พักอยู่กับคุณพี่มหาไชย เย็นชุ่ม กระผมได้กราบเรียนท่าน
 ว่าถ้าพ่อถึงแก่กรรมจะเชิญศพพ่อมาเผาที่วัดมกุฏกษัตริยาราม ท่าน
 ก็ยินดีและพอใจ

โดยที่ขณะนี้ประเทศไทยกำลังจะมีรัฐธรรมนูญ และจะมีการเลือกตั้งทั่วไปภายในไม่ช้านี้ ซึ่งประชาชนชาวไทยกำลังสนใจ และมีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับ ร่างรัฐธรรมนูญ และสิทธิ เสรีภาพ

ของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวทรงเป็นองค์พระประมุข ฉะนั้นเพื่อให้สอดคล้องกับเหตุ
การณ์ปัจจุบัน กระผมจึงได้เขียนเรื่อง “หลักการสำคัญทางนิติ
ศาสตร์ตามระบอบประชาธิปไตย” ลงพิมพ์เป็นที่ระลึกในงาน
ฌาปนกิจบิดาหวังว่าคงจะเกิดประโยชน์แก่ท่านผู้ได้อ่านตามสมควร

หวังว่ากุศลผลบุญที่พ่อได้บำเพ็ญมาตลอดอายุขัยและกุศลที่
บรรดาลูกได้จัดทำในการฌาปนกิจพ่อในวันที่ ๑๑ และวันที่ ๑๒
มีนาคม ๒๕๑๗ จงถลบน้กาลนำวิญญานอันบริสุทธิ์ของพ่อให้ไป
สู่สุคติวิสัยเสวยทิพยสมบัติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

ดร. สุตมัย ศรีสุบ

คำรำลึก

กราบเท้าคุณพ่อที่รักและเคารพอย่างยิ่ง

ลูกมีความเสียใจอย่างสุดซึ้งเมื่อบ่ายวันจันทร์ที่ ๓ กันยายน ๒๕๑๖ เวลาประมาณ ๑๕.๓๐ น. ได้รับโทรเลขจากพี่เจ๊ว่า พ่อได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว เพราะเมื่อวัน อาทิตย์ที่ ๒ กันยายน ลูกกลับจากไปเยี่ยมลูกหลานคือหลานแก้ว ศรีสุข ของพ่อที่จังหวัด นครศรีธรรมราช และไปเยี่ยมน้องสุภา ที่จังหวัดตรัง

ก่อนที่ลูกจะเดินทางออกจากกรุงเทพฯ ไปเยี่ยมลูกและหลานที่จังหวัดนครศรีธรรมราช และไปเยี่ยมน้องที่จังหวัดตรัง เพื่อปรึกษาเรื่องเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลพ่อว่าจะนำคุณพ่อมารักษาพยาบาลที่กรุงเทพฯ โรงพยาบาลหนึ่งโรงพยาบาลใดก็ได้ แต่ลูกเห็นว่า โรงพยาบาลวชิระดีที่สุด กล่าวคือลูก (แถม) ก็อยู่ใกล้ๆ กับวชิระพยาบาล เรียกได้ว่าอยู่ใกล้กับชั้นสี่หรือสะพานกรุงรัตน และน้องขจร แม้ว่าจะเป็นข้าราชการพลเรือนชั้นเอกตำแหน่ง สหกรณ์จังหวัดนครนายก แต่วันศุกร์และวันเสาร์ก็มาอยู่กับลูกกับเมียที่บ้านถนนสุขุโขทัย ใกล้กับวังสุขุโขทัย และใกล้กับวชิระพยาบาล ประมาณ ๓๐ เมตร จึงเห็นว่าควรจะรับพ่อมารักษาตัวที่วชิระพยาบาลเหมาะกว่าโรงพยาบาลอื่น ซึ่งลูกก็รู้ว่าพ่อป่วยครั้งนี้ไม่มีทางจะแก้ไขได้ เพราะพ่อก็แก่มากแล้วจะต้องถึงแก่กรรมแน่ไม่ช้าก็เร็ว และถ้าถึงแก่กรรมก็จะได้นำศพไปสวดที่วัดมิ่งบุญกษัตริยาราม สวด

อภิธรรมสัก ๗ คืน แล้วเก็บศพไว้ที่วัดมกุฏกษัตริยาราม เสีย
 ค่าเก็บศพปีละ ๒๐๐ บาท ได้เวลาอันสมควรก็จัดการทำการฌาปน
 กิจที่วัดมกุฏฯ เลยปรึกษากับพี่น้องว่า มีปัญหาสรุปว่าจะให้พ่อ
 ตายที่ไหน เพราะอยู่ที่ไหนพ่อก็ต้องตายแน่ไม่ช้าก็เร็ว เลยตกลง
 กับพี่น้องว่า ให้พ่อตายที่ตำบลคิ่งน้ำวนที่เกิดของพ่อ ก่อนที่ลูก
 จะเดินทางไปจังหวัดนครศรีธรรมราชเยี่ยมลูกหลาน และไปเยี่ยม
 น้องสุภาที่จังหวัดตรัง เพื่อปรึกษาเรื่องรักษาพยาบาลพ่อและเรื่อง
 การฌาปนกิจพ่อ ลูกก็เป็นห่วงพ่อเป็นที่สุด และคาดว่าพ่อจะยัง
 ไม่ถึงแก่กรรมเร็ว ๆ นี้ แต่ก็ได้มีหนังสือถึงพี่เจือว่า ถ้าพ่อเป็น
 อะไรที่สำคัญยิ่งให้โทรเลขส่งข่าวไปที่บ้าน ลูกสาว และ ลูกชาย ของ
 ลูก ถ้าไม่จำเป็นก็อย่าได้โทรเลขเพราะลูกก็จะกลับถึงกรุงเทพ ฯ
 ในวันที่ ๑ กันยายน ๒๕๑๖ และได้วางแผนไว้ว่า จะผลัดเปลี่ยน
 กับน้องขจรไปเยี่ยมพ่อคนละวันเสาร์เรียกได้ว่าเดือนหนึ่งมีสี่สัปดาห์
 ต้องไปเยี่ยมพ่อทุกเสาร์ เพราะเห็นว่าถ้าไม่มาเยี่ยมก็จะหมด
 โอกาสพ่อจะไม่ยอมให้เยี่ยมอีกแล้ว เมื่อลูกกลับจากนครศรีธรรม
 ราชวันเสาร์ที่ ๑ กันยายน ๒๕๑๖ ลูกได้ไปซื้อแป้งนมทำใน
 ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ ขึ้นเยี่ยมใช้สำหรับคนแก่และได้ไปเยี่ยม
 พ่อในวันอาทิตย์ที่ ๒ กันยายน ๒๕๑๖ ภายหลังทราบจากพี่เจือว่า
 พ่อไม่ยอมทานอะไร ได้แต่บ้วนช้อนสองช้อน พ่อก็บอกว่าพอ
 ไม่ยอมทานอีก ลูกได้เห็นอาการพ่อ ลูกก็มั่นใจว่าพ่อยังไม่ตายใน
 เร็ว ๆ นี้ พ่อเคยบอกลูกว่าพ่อจะต้องตายแน่ไม่พ้นอย่างช้ากับ

๒๕๑๖ นี้แหละ ฝ่ายพี่เจ๊ก็บอกลูกว่า พ่อจะต้องตายไม่พ้นภายในเดือนกันยายน ๒๕๑๖ ลูกก็บอกว่ายัง ให้เอาอาหารใส่ทางเส้นเลือดแต่ที่ไหนได้ พอวันจันทร์ที่ ๓ กันยายน ๒๕๑๖ หลังจากลูกได้ไปเยี่ยมพ่อวันอาทิตย์ที่ ๒ กันยายน พอเวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. เศษ ก็ได้รับโทรเลขจากพี่เจ๊ว่า “แถม พ่อตายแล้ว” วันอาทิตย์ที่ ๒ กันยายน ๒๕๑๖ ลูกไปเยี่ยมพ่อ ลูกต้องขอโทษพ่อ เพราะเข้าใจผิดลูกเห็นแต่พ่อยกมือพนมนึกถึงคุณพระศรีรัตนไตรแต่มือเก้ ๆ กัง ๆ ลูกก็จับมือพ่อลงที่เดิม เพราะลูกเข้าใจว่าพ่อมีอาการไม่สู้ดีด้วยความกระวนกระวาย เพราะถูกโรกภัยมาเบียดเบียน และเวลา ๑๘.๐๐ น. ของวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๑๖ ลูกก็เดินทางกลับบ้านจังหวัดราชบุรีและจัดการศพเป็นที่เรียบร้อย

ลูกจึงขอสรุปโดยสังเขปขอพ่อได้โปรดทราบว่ามีความรักลูกและรักลูกมากเพียงใด ลูกขอกล่าวว่า ความรักในโลกนี้ ไม่มีความรักใดจะมากกว่าความรักของบิดามารดาที่มีต่อบุตรลูก จำได้ว่าตั้งแต่ลูกเกิดมาพ่อไม่เคยตีลูกแถมเลยแม้แต่ครั้งเดียว

การที่ลูกมีสติปัญญา มีความรู้สูง และมีเกียรติอยู่ทุกวันนี้ก็เนื่องจากพระคุณของพ่อสั่งสอนอบรมและลูกได้เชื่อฟังคำอบรมสั่งสอนปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อ ลูกขอระลึกความจำที่พ่อมีพระคุณอย่างสูงสุดที่ได้สั่งสอนอบรม เพื่อความสุขและความเจริญแห่งวงศ์ตระกูลของพ่อ จึงขอกล่าวโดยย่อคงต่อไปนี้

เมื่อยังเป็นเด็ก พ่อสอนหนังสือให้ลูก "แต้ม" ที่หมู่บ้าน
 คอนคา ตำบลแพงพวย อำเภอคำเนินสะตอก จังหวัดราชบุรี
 ตั้งแต่ ก ถึง ฮ แม่ กก. แม่เกย และ แม่ก. กา และได้เอาไปฝาก
 พระครูสมุห์อินทร์ ที่วัดสัตตนารถปริวัตร และฝากเข้าโรงเรียน
 ชั้นประถม ๓ ร.ร. ประจำจังหวัดราชบุรี "เบ็ญจมาธาตุทิศ" ลูก
 บัดนี้รู้สึกแปลกใจ ก็พ่อสอนแต่หนังสือ เลขฆานาที่ไม่ได้สอน
 ทำไมถึงเข้าป. ๓ ซึ่งเขามิเรียนเลขกันแล้ว แต่ก็คงได้อาศัย
 บารมีพ่อที่เป็นผู้ให้กำเนิดลูกและอมรมลูก ลูกจึงมีปัญญาดีก็เพราะ
 พ่อ ลูกก็สามารถเรียนกับเขาได้อย่างดี แต่ในที่สุดสมัยเป็นเด็ก
 ลูกไม่มีความคิดว่า เมื่อโตแล้วจะทำอะไรกิน และเห็นว่าการ
 เป็นข้าราชการนั้นลำบากมาก เพราะต้องไปทำงานทุกวันมีหยุด
 เดือนหนึ่งไม่กี่วัน เป็นนักเรียนยังมีวันหยุด พอเรียนถึงม. ๕ ก็
 หนีโรงเรียนพ่อก็ส่งไปเรียนใหม่ครั้งที่ ๓ พ่อจึงจำใจตามใจลูก
 ลูกจึงไม่ได้สอบ ม. ๔ ที่ ร.ร. เบ็ญจมาธาตุทิศ จบเพียง ม. ๓ เท่านั้น
 โดยเฉพาอย่างยิ่งเมื่อลูกจะแต่งงานกับสตรีที่นับถือศาสนา
 โรมันคาทอลิกพ่อก็นัด และตามใจลูก

พ่อเป็นผู้เคร่งครัดศาสนา เมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๔๗๔
 พ่อได้ส่งลูกให้มาอยู่กับคุณพ่ิมหาชุ่ม ศรีสุข บุตรลุงเข้ม ศรีสุข
 พ่อต้องการให้ลูกได้เป็นมหาเปรียญกับเขาบ้าง เพราะสมัยนั้นถ้า
 ลูกใครได้มีฉายาว่า มหานั้นมันหนึ่ ถือว่าเป็นผู้มีเกียรติสูง ค้วย

ญ

เหตุนี้พ่อจึงส่งให้มาเรียนที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่เป็นเณร เมื่ออายุ
ครบอุปสมบทเป็นพระ พ่อได้เตรียมเงินเพื่อบวชลูกชาย จาก
สามเณรเป็นพระภิกษุเตรียมเงินมา ๓๐๐ บาท เพื่อบวชลูกชาย
แต่โดยที่หม่อมจันทร์ทองใหญ่ ในกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม
เกิดต้องใจเพราะระหว่างเป็นสามเณร ลูกได้รับคัดเลือกจากท่าน
เจ้าคุณอุตุคตมมงคลเจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐ์ ให้ไปแสดงพระ
ธรรมเทศนาในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และได้ไปเทศนาให้
พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในชั้นผู้ใหญ่ ในพระบรมมหาราชวังชั้น
ในอันเป็นสถานที่ต้องห้ามมิให้ผู้ชายเข้าไป หม่อมจันทร์ทองใหญ่
ถามลูกว่า “เณร” เมื่อไรอายุจึงจะครบบวช จะจัดการบวชให้เอา
ใหม่ ลูกก็ฉลาดเห็นว่าเจ้านายเมตตาเช่นนั้น ก็เลยยินดี เพราะจะ
ได้เอาไว้เป็นที่พึ่ง เมื่อสึกมาแล้ว เจ้านายจะได้ฝากให้เข้าทำงาน
เป็นขุนนาง มีเงินเดือนกินกับเขาจะได้พ้นจากการทำนาแตก
ร้อนลูกคงทนไม่ไหวแน่ และเมื่อบวชลูกพ่อก็ได้มาที่วัดราช
ประดิษฐ์ด้วย มีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราธรรม
เจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์
และเจ้าคุณอุตุคตมมงคล เจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐ์เป็นพระกรรม
วาจาจารย์เจ้านายที่เสด็จไปในการอุปสมบทลูกจำได้ว่า ๑. หม่อม
จันทร์ทองใหญ่ ๒. ม.จ. หญิง อุไรวรรณ ทองใหญ่

๓. ม.จ. สายฉลุทอง ทองใหญ่ ๔. ม.จ. รัตยากรวิสุทธ์ เป็น
 ที่ไว้วาง พระราช ฤทธิ ของพระบาท สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ๕. ม.จ. หึงส่องมาศ ทองใหญ่ ๖. ม.จ. หึงเถาทองตรา
 ทองใหญ่ ๗. ม.จ. หึง มาลากนก ทองใหญ่

ลูกจะไปเรียนกฎหมายต่อที่ประเทศฝรั่งเศสด้วยความรักลูก
 พ่อก็ห้ามไม่ให้ลูกไปเพราะพ่อรักลูกไม่ประสงค์จะให้ไปอยู่ไกล แต่
 ลูกก็ขัดใจพ่อไม่เชื่อฟังพ่อ เพราะลูกรู้สึกว่ถ้าลูกไปฝรั่งเศส จะ
 ต้องเรียนสอบได้เป็นต๋อกรเองคร้วกับเขาได้แน่นอน ลูกจึง
 ไป เมื่อลูกกลับจากประเทศฝรั่งเศสขณะที่กำลังบ่วยอยู่ จึงไม่ได้
 ไปกราบเท้าพ่อที่ราชบุรี แทนที่ลูกจะไปหาพ่อ พ่อกลับต้องมา
 เยี่ยมลูก และไปเยี่ยมลูกสาวที่จังหวัดชัยนาท ต้องไปลงเรือที่ท่า
 เตียน ลูกหวักระเป๋าชองพ่อ ระหว่างเดินทางออกจากบ้านลูกไม่
 สบายถึงกับอาเจียร พ่อก็เป็นห่วงลูกพ่อแต่งตัวแบบชาวบ้านนอก
 แต่ลูกแต่งตัวโก้ชุดตัดจากปารีส ขึ้นรถรางไปส่งพ่อที่ท่าเตียน
 แทนที่ลูกจะมีเงินให้พ่อ พ่อคงสังเกตเห็นสีหน้าของลูกรู้ว่าลูกไม่มี
 เงินจึงส่งเงินให้ลูกไว้ใช้สรวย เรียกว่าเลี้ยงไม่รู้จักโต พ่อเมตตา
 กรุณาต่อลูกทุกครั้ง จนกระทั่งลูกมีลูกเมียแล้ว พ่อก็กรุณาให้
 เงินลูกตลอดมา ต่อมาภายหลังจึงมีโอกาสนเองคุณพ่อ โดยตั้ง
 เงินเดือนให้พ่อเดือนละ ๓๐๐ บาท จนกระทั่งพ่อถึงแก่กรรม
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อลูกกลับจากเมืองนอก ต้องเป็นหนี้เขา

ประมาณ ๔๐,๐๐๐ บาท พ่อก็เป็นทุกข์ และบอกลูกว่า พ่อไม่ให้ลูกไปไม่ควรไปลูกก็ไป ด้วยความรักลูกพ่อก็ขายนเอาเงินให้ลูกใช้หนี้เขา ลูกไม่สบายพ่อก็มาเยี่ยม หายามาให้ลูก และบิบนวดให้ลูก และบอกลูกว่า ซาคีก่อนลูกทรมานสัตว์ ลูกก็ไม่ยอมให้พ่อเหยียบ และนวดลูก พ่อใกล้จะถึงแก่กรรม พ่อก็ยังเป็นทุกข์และห่วงลูก บอกลูกว่า ลูกคนอื่นไม่ห่วง แต่ห่วงและเป็นทุกข์กับลูกที่เป็นดอกเตอร์คนเดียวเท่านั้น พ่อมีความยุติธรรมต่อลูก รักลูกเท่าเทียมกัน ให้การศึกษาเป็นอย่างดี

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อเป็นผู้เคร่งครัดในพุทธศาสนา ใส่บาตรทุกวัน ก่อนนอนสวดมนต์ทุกวัน ชอบทำสังฆทานเป็นประจำ พ่อไม่สูบบุหรี่ และไม่ดื่มสุรา เมื่อลูกซื้อผลไม้ไปเพื่อให้พ่อรับประทาน พ่อไม่ใคร่จะได้รับประทานพ่อเอาไปถวายพระเป็นประจำ ลูกไม่เคยเห็นว่าพ่อทะเลาะเบาะแว้งกับผู้ใด เมื่อพ่อยังหนุ่มพ่อมากรุงเทพฯ นอนค้างที่วัดมกุฏกษัตริ เป็นประจำลูกไปอยู่ที่ไหนพ่อก็ไปเยี่ยมแล้วจัดการเกี่ยวกับลูก เช่น เมื่อน้องสุภา จะแต่งงาน แต่อยู่ที่อำเภอมงคลบุรี ประเทศเขมร พ่อก็อุตส่าห์เดินทางจากจันทราบุรี ไปจัดงานที่อำเภอมงคลบุรี น้องขจร อยู่ นครสวรรค์ กาญบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร พ่อก็ไปอยู่ด้วย น้องสุภาไม่ว่าจะอยู่จังหวัดไหน พ่อก็ไปเยี่ยมและครั้งสุดท้ายพ่อก็ไปอยู่กับ

น้องสุภา ที่จังหวัดชุมพรเป็นเวลาหลายปี แต่ภายหลังพ่อไม่ยอมไป พ่อสมควรใจจะมาตายที่ตำบลกึ่งน้ำวน อ.เมืองราชบุรี จ.ราชบุรี ซึ่งเป็นที่เกิดของพ่อ

บรรดาลูกหลานและญาติพี่น้องมีความเสียใจอาลัยรักพ่อที่ต้องจากไปอย่างไม่มีวันกลับตามวัยแห่งสังขาร ซึ่งเป็นไปตามกฎที่ว่า เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันหมดทั้ง^{๕๕}สน เนื่องจากพ่อระหว่างมีชีวิต อยู่ได้ประกอบแต่กรรมดี มีความเมตตากรุณาต่อบุตรและธิดาตลอดจนบุคคลทั่วไปโดยปราศจากอคติใด ๆ ฉะนั้นบรรดาลูกหลานญาติสนิทมิตรสหาย จึงเชื่อมั่นว่า เมื่อบุคคลใดระหว่างมีชีวิตอยู่ได้ประกอบแต่กรรมดี เมื่อตายก็ไปสู่สถานที่ดีดี คือสวรรค์ชั้นฟ้าและเสวยสุขคติตลอดชั่ววันวันต^{๕๖}

ลูกและหลาน

๑ ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละราชอำนาจอันเป็น
ของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรโดยทั่วไป แต่
ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้า
ให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้น
โดยสิทธิ์ขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของ
ราษฎร ฯ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ที่ รด ๐๑๐๒/๑๒๕๖

สำนักพระราชพิธีการ

๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗

เรื่อง ทรงขบใจที่ทูลเกล้าฯ ถวายหนังสือ

เรียน นายสุตมย์ ศรีสุข กรรมการบริหารราชประดิษฐ
สมาคม

อ้างถึง หนังสือกราบบังคมทูล ลงวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๖

ตามที่ท่านกราบบังคมทูลพระกรุณา เพื่อทรงทราบ
ในความจงรักภักดี และขอพระราชทานทูลเกล้าฯ ถวาย
หนังสือความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ระหว่างสงครามโลก
ครั้งที่หนึ่งถึงครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๔๕๗-๒๔๘๘ ความละเอียด
แจ่มอยู่แล้วนั้น

ได้นำหนังสือดังกล่าวทูลเกล้าฯ ถวายแล้ว ทรงขบใจ

(หม่อมหลวงทวีศักดิ์ ลดาวัลย์)

ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์

โทร. ๒๑๑๑๕๑-๓ ต่อ ๒๑

ที่ รด ๐๐๐๒/๑๘๖

สำนักพระราชพิธีการ

๑ มกราคม ๒๕๑๗

เรื่อง ทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือ

เรียน ดร. สุตมัย ศรีสุข ผู้ช่วยกรรมการร่างกฎหมาย

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

อ้างถึงหนังสือลงวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๖

ตามที่ท่านส่งหนังสือเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่าง
ประเทศในสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง เพื่อขอ
ให้นำทูลเกล้า ฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระ
พระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระบรมโอรสา
ธิราช สยามกุฎราชกุมาร นั้น

ได้นำหนังสือดังกล่าวทูลเกล้า ฯ ถวายแล้ว ทรงขอบใจ

หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์

ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์

โทร. ๒๑๑๑๕๑-๓ ต่อ ๒๑

ที่ ร.ด. ๐๐๐๔/๒๓๓๘

สำนักพระราชพิธีการ

สวนจิตรลดา

๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๖

เรื่อง ทรงขบใจที่ทูลเกล้าฯ ถวายหนังสือ

เรียน ดร. สุตมัย ศรีสุข

ตามที่ท่านได้ทูลเกล้าฯ ถวายหนังสือเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมัยสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และครั้งที่สอง จำนวน ๒ เล่ม แต่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ นั้น ทรงขบใจ

หม่อมราชวงศ์เบญจวรรณ จักรพันธ์

ผู้ช่วยราชเลขาณุกการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

กองราชเลขาณุกการในพระองค์

สมเด็จพระบรมราชินีนาถ

โทร. ๘๑๑๒๐๒, ๘๑๓๔๕๓

คำรำลึกของพระธรรมปาโมกข์ เจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม

ในงานฌาปนกิจ นายพัก ศรีสุข ดร. สุตมัย ศรีสุข ซึ่ง
เป็นบุตรเคยได้อยู่ร่วมอาศัยในสำนักเดียวกันมาในสมัยเมื่อ ย้ง เยาว์
อยู่ ดร. สุตมัย ศรีสุข เป็นผู้มีความหวังในการศึกษาเล่าเรียนและ
ได้บรรพชาและอุปสมบท ในพระบวรพุทธศาสนาเป็นเวลาหลาย
ปี ขณะที่ยังอยู่ในสมณเพศ ดร. สุตมัย ฯ ได้ประพฤติปฏิบัติ
ศาสนกิจพอสมควรสอบไล่ได้ น.ธ. โท และได้ศึกษาจนจบหลัก
สูตรพร้อมที่จะเข้าสอบไล่เป็นเปรียญ หากจะเข้าสอบไล่พระปริยัติ
ธรรมต่อไปก็จะสอบได้เป็นเปรียญ แต่ ดร. สุตมัย ฯ มีจุด
หมายต้องการเป็นข้าราชการรับใช้ประเทศชาติ และได้พากเพียร
ทางวิทยาการจนสอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ ๘ แผนกภาษา (ภาษา
อังกฤษเอก-ภาษาฝรั่งเศสโท) เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๙ เดือนกรกฎ
าคม พ.ศ. ๒๔๘๐ จึงได้ลาสอบไปรับราชการที่กรมเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อ ๒๕ สิงหาคม ๒๔๘๐
ขณะที่เป็นข้าราชการอยู่ก็มีความพยายามศึกษากฎหมายสำเร็จปริญญา
ตรี ธรรมศาสตร์บัณฑิต ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ได้ย้ายจากกรม
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักนายกรัฐมนตรีไปประจำสำนักงาน
คณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. ๒๔๙๕ สอบแข่งขันชิงทุนของ

รัฐบาลฝรั่งเศส ซึ่งสถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย จัดให้มีขึ้นและได้ไปศึกษาวิชากฎหมาย ฯลฯ ณ ประเทศฝรั่งเศส สำเร็จปริญญาเอก ตีอกเตอร์องครวต์ จากมหาวิทยาลัยกรุงปารีส ปัจจุบันนี้ปฏิบัติราชการอยู่ที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักนายกรัฐมนตรี

มีความประสงค์เพื่อให้เขียนคำรำลึกถึงบิดา ซึ่งได้ล่วงลับไปแล้ว

นายพัก ศรีสุข ได้เป็นผู้ให้กำเนิด แก่ ดร. สุตมัย ฯ ถือว่าเป็นกำไลและเป็นเกียรติของชีวิต ที่ได้บุตรเป็นทายาทที่โลกนิยมนักว่าได้บุตรเป็นอภิชาติ เป็นการเชิดชูวงศ์สกุล ดร. สุตมัย ฯ ยังมีน้องชาย ชื่อ นายขจร ศรีสุข เป็นข้าราชการพลเรือนชั้นเอก ตำแหน่งสหกรณ์จังหวัดนครนายก กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายขจร ฯ นี้ก็ได้มาอยู่ร่วมด้วยในสมัยที่ยังศึกษาอยู่ที่ ร.ร. อำนวยศิลป์ กรุงเทพมหานคร

ทั้ง ดร. สุตมัย ฯ และนายขจร ฯ เป็นผู้อยู่อาศัยในสำนักเดียวกันมา . ก็ถือว่าเป็นศักดิ์ศรีเกียรติประวัติของสำนักวัชรราชประดิษฐ์สถิติมหาสิมาราม เพราะนำคุณงามความดีที่ท่านได้สร้างสรรไว้ดีให้เกิดแก่ตัวเอง มาโดยลำดับ จนมีเกียรติและฐานะในตำแหน่งหน้าที่การงาน ถือว่าเท่ากับประกาศความดีของสำนักนี้ให้ปรากฏแก่บุคคลทั่วไปของที่มีค่าราคาแพงเป็นของเข้มแข็งถาวรในสถาบันของสังคม ไม่มีผู้ใดปฏิเสธที่จะไม่ต้องการของเช่นนั้น

สำนักศึกษาและสถาบันของโลกในปัจจุบันนี้ทุก ๆ แห่งจะมีผู้กล่าวถึงสถาบันแห่งการศึกษาในประเทศนั้น ๆ มีการให้ความรู้วิชาการ มารยาทการอบรมที่มีสมรรถภาพสูงต่างก็พากันไปศึกษาเพื่อความรู้ และวิทยาการและได้นำวิชาและความรู้นั้นไปสู่สถานที่ใด ก็ได้รับยกย่องให้เป็นเกียรติของสถาบันนั้น ๆ ด้วย

ฉะนั้นนายพัก ศรีสุข จึงนับได้ว่าเป็นผู้ให้สถาบันของ บุตรผู้หนึ่งที่จะได้รับยกย่องว่า มีบุตรเป็นทายาทที่มีเกียรติใน สังคม แม้ชีวิตจะสั้นไปจากโลกนี้ ชื่อเสียงและเกียรติคุณก็หาเสื่อมสิ้นสูญตามชีวิตและร่างกายไปก็หาไม่ ขออนุโมทนาให้ วิญญาณของนายพัก ศรีสุข จงมีคติภพอันน่าชื่นชมในปรโลกนั้น และขอความรุ่งเรืองก้าวหน้าจงมีแก่บุตรธิดาในกาลทุกเมื่อ

พระธรรมปาโมกข์

เจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗

เรื่อง การฃาปนกิจบิดาที่วัดมกุฏกษัตริยาราม
ขอประทานกราบเรียน ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี

เนื่องจากกระผมได้กำหนดทำกรฃาปนกิจบิดา ที่วัด มกุฏ-
กษัตริยาราม ในวันอังคารที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๑๗ เวลา ๑๗.๐๐ น.

เพื่อเป็นเกียรติอย่างสูงสุดแก่บิดา ของ กระผม และ บรรดา
บุตรธิดาตลอดทั้งญาติสนิทมิตรสหายทั้งหลาย กระผมจึงขอ
ประทานกราบเรียนมาขอความกรุณา ฯพณฯ ได้โปรดไปเป็น
ประธานในพิธี โดยขอรบกวนเวลา ฯพณฯ เพียงระหว่าง ๑๐-
๑๕ นาที หรืออาจจะไม่ถึงเพราะวัดมกุฏกษัตริยารามอยู่ใกล้
ทำเนียบรัฐบาล ฉะนั้นถ้า ฯพณฯ ได้พิจารณาแล้วเห็นเป็นการ
สมควรและไม่มีข้อขัดข้องแต่ประการใด กระผมขอประทานกราบ
เรียนเชิญ ฯพณฯ ตามกำหนดเวลาดังนี้

เวลา ๑๖.๕๐ น. ฯพณฯ ถึงวัดมกุฏกษัตริยาราม ฯพณฯ
นั่งพักได้เวลา ๑๗.๐๐ น. กระผมจะประทานกราบเรียนเชิญทอด
ผ้าไตร แล้วเริ่มประชุมเพลิง

กระผมจึงขอประทานกราบเรียน เชิญมา ด้วย ความ เคารพ
 อย่างยิ่ง ^๕ ทงนการจะควรประการใดสุดแต่ ฯพณฯ จักได้พิจารณา
 เห็นเป็นการสมควร ซึ่งกระผมหวังเป็นอย่างยิ่งในความเมตตา
 กรุณาและบารมีของ ฯพณฯ เป็นที่พึ่งและขอกราบขอบพระคุณ
 อย่างยิ่งล่วงหน้ามาด้วยพร้อมนี้ กระผมต้องขอประทานอภัยที่ได้
 รบกวน ฯพณฯ ในการนี้

ขอแสดงความเคารพภักดีอย่างยิ่ง

ดร. สุตมัย ศรีสุข

เลขานการกรรมการร่างกฎหมาย

(สำเนา)

ขอพระราชทาน ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระปิยมหากษัตริย์ของประชาชน
ชาวไทย

ด้วยความจงรักภักดีอย่าง แท้จริง ใน ใต้ฝ่าละอองธุลี
พระบาท และระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่ง ได้ทรงช่วยปกป้องกันคุ้มครองนิสิต นักศึกษา
นักเรียน และประชาชน ในวันมหาวิปโยค ให้พ้นภัยด้วย
เดชพระบารมีของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท

ควรมิควรแล้ว แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อม ขอเดชะ
ข้าพระพุทธเจ้า

ดร. สุกมัย ศรีสุข

กรรมการบริหารราชประคิษฐ์สมาคม

๕ ธันวาคม ๒๕๑๖

ด่วนมาก

ที่ สร. ๐๑๐๒/๓๓๗๖

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

๕ มีนาคม ๒๕๑๗

เรื่อง การฉกฉวยที่ดินของวัดมกุฏกษัตริยาราม

เรียน คร. สุตมัย ศรีสุข

อ้างถึง หนังสือของท่าน ลงวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๗

ตามหนังสือที่อ้างถึง กราบเรียนเชิญ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี
เป็นประธานในการฉกฉวยที่ดินของท่าน ในวันอังคารที่
๑๒ มีนาคม ๒๕๑๗ เวลา ๑๗.๐๐ น. ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม
ความแจ้งอยู่แล้ว

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ได้รับทราบแล้ว มีบัญชาให้
เรียนมาว่า “แม้เป็นวันประชุมคณะรัฐมนตรี ผมก็จะพยายามไป”
จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ขอแสดงความนับถือ

พลโท ชูศักดิ์ วัฒนวรรณชัย

(ชูศักดิ์ วัฒนวรรณชัย)

เลขาธิการทำเนียบนายกรัฐมนตรี

กองงานนายกรัฐมนตรี

โทร. ๘๑๒๔๖๐

หลักการสำคัญทางนิติศาสตร์ ตามระบอบประชาธิปไตย

โดย ดร. สุตมัย ศรีสุข ๘.บ.

Docteur en Droit de l' Université de Paris

ในการที่จะกล่าวถึงเรื่องหลักการสำคัญทางนิติศาสตร์ ตามระบอบประชาธิปไตยจำเป็นจะต้องทราบ หลักสำคัญ ๓ ประการ ซึ่งเป็นหัวใจอันสำคัญที่สุดของการปกครอง ระบอบ ประชาธิปไตย คือ

เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ

LIBERTE' E'GALITE' FRATERNITE'

เสรีภาพคือ อำนาจที่จะกระทำหรืองดเว้นกระทำ อำนาจที่จะเลือกหน้าที่ซึ่งสมควรว่าเป็นเสรีภาพ ความเป็นอิสระ ความสัมพันธ์แห่งเสรีภาพของหน้าที่นั้น ๆ เสรีภาพมีภาวะการณ์อันตรงข้ามกับการจับกุม การปล่อยนักโทษให้ได้รับเสรีภาพ การปล่อยทาสการค้าคืนเสรีภาพให้แก่ทาส ยกเลิกการบังคับ การพูดและการกระทำได้โดยมีเสรีภาพในทุกกรณี (ให้พูดและกระทำได้ภายในขอบเขตของกฎหมาย)

เสรีภาพโดยธรรมชาติ คือสิทธิซึ่งบุคคลถือสิทธิตามธรรมชาติที่จะกระทำกรใด ๆ โดยปราศจากการบังคับจากภายนอก

เสรีภาพทางแพ่ง คือสิทธิที่จะกระทำทุกสิ่งทุกประการซึ่งไม่มีกฎหมายห้าม

เสรีภาพทางการเมือง คือการใช้สิทธิซึ่งมีเหตุผลชัดแจ้งว่าเป็นสิทธิของประชาชนทุกคน

เสรีภาพในการพิมพ์ คือสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็น
 เฉพาะอย่างหนึ่ง
 โดยวิธีการเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ทั่ว ๆ ไป

เสรีภาพทางมโนธรรม คือสิทธิที่จะนับถือความคิดความเห็นทางศาสนาซึ่งตนเชื่อว่าเป็นความจริง

เสรีภาพในตัวบุคคล คือสิทธิซึ่งประชาชนทุกคนมี ผู้ใดจะทำให้เสรีภาพของบุคคลสูญเสียไปหาได้ไม่ ในบางกรณีเป็นเสรีภาพตามที่กำหนดโดยกฎหมาย

เทพธิดาเป็นผู้ทรงประกอบให้มีเสรีภาพทางการเมืองขึ้น

เสมอภาค คือความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีค่าเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคระหว่างหลายจำนวนโดยแบ่งออกเป็นสองส่วน คุณลักษณะที่เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเสมอภาคในผืนแผ่นดิน ความเสมอภาคในทางอารมณ์ (มโนธรรม)

ภราดรภาพ คือ ความสัมพันธ์อันญาติ ระหว่างพี่ชาย

น้องชาย และระหว่างพี่สาวน้องสาว การอยู่ร่วมกันอย่างสนิท
สนมระหว่างสมาชิกของสมาคม ภราดรภาพย่อมมีคุณค่าสูงสุดแห่ง
พันธะต่างๆ ของสังคม

Liberté : Pouvoir d'agir ou de ne pas agir, de choisir : le devoir suppose la liberté, Etat opposé à la captivité ; mettre un prisonnier en liberté ; à la servitude : rendre la liberté à un esclave ; à la contrainte : parler, agir en toute liberté

Liberté naturelle, droit que l'homme possède par nature d'agir sans contrainte extérieure,

Liberté civile : droit de faire toute ce qui n'est pas défendu par la loi.

Liberté politique, jouissance des droits qu'une raison éclairée montre comme appartenant à chaque citoyen.

Liberté de la presse, droit de manifester sa pensée par l'impression et surtout par la voie des journaux.

Liberté de conscience, droit de professer les opinions religieuses que l'on croit conformes à la vérité.

Liberté individuelle, droit qu'à chaque citoyen de n'être privé de sa liberté que dans certains cas déterminés par la loi.

Déesse qui personnifie la liberté politique.

Egalité : Rapport entre les choses égales \times ; égalité de deux nombres. Qualité de ce qui est plan uni : égalité du terrain. Uniformité : égalité d'humeur.

Fraternité : Lien de parente entre frères et sœurs.

Union intime entre les hommes, entre les membres d'une société la fraternité est la plus noble des obligations sociales.

(NOUVEAU PETIT LAROUSSE ILLUSTRÉ
DICTIONNAIRE ENCYCLOPÉDIQUE BY AUGÉ GILLON,
HOLLIER--LAROUSSE, MOREAU ET Co (Librairie
larousse), Paris)

ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงหลักการสำคัญทาง นิติศาสตร์ ตามระบอบประชาธิปไตยต่อไป

อะไรเล่าที่เราถือกันว่าเป็นหลักการสำคัญแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย การปกครองระบอบประชาธิปไตยมีหลักเกณฑ์มากมายว่าด้วยกฎข้อบังคับนานัปการที่ได้นำมาประกอบการพิจารณาในการตรากฎหมายเพื่อใช้บังคับประชาชนในรัฐที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย เราจะเห็นและทราบได้อย่างไรเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ดังกล่าว เป็นหลักเกณฑ์ที่มีคุณค่าสูงตามรัฐธรรมนูญกระนั้นหรือ ถ้าจะกล่าวต้งว่านี่ก็จะมากเกินไป ฉะนั้น จึง

ขอก้าวโดยสังเขป เพื่อให้เห็นหลักการอันสำคัญต่าง ๆ ทั่วไป รวมทั้งหลักเกณฑ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญตามที่ปรากฏขึ้น และความเป็นมาตามสภาพการณ์ของบ้านเมืองแต่ละประเทศ จำเป็นจะต้องค้นคว้าหลักการอันสำคัญในทางนิติศาสตร์ว่าด้วยระเบียบแบบแผนดังกล่าวนี้ เป็นระเบียบข้อบังคับที่ได้นำมาใช้บังคับประชาชนโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ถือเป็นหลักการอันสำคัญที่มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับระเบียบแบบแผน ซึ่งจะต้องกระทำโดยความจำเป็น และเป็นกฎเกณฑ์ที่จะทำให้เป็นระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ฉะนั้น ปัญหาที่จะนำมากล่าวเพื่อค้นคว้าบทนิยามแห่งพันธะตามระบอบประชาธิปไตยแล้วอาจกล่าวได้ว่า ระเบียบแบบแผนทุกประการในทางนิติศาสตร์ ที่กำหนดขึ้นนั้นเป็นการบังคับประชาชนหรือกำหนดพันธะต่าง ๆ ให้ประชาชนปฏิบัติในฐานะเป็นมนุษย์ชน และเป็นประชาชนของแต่ละประเทศ จึงขอก้าวถึงคำว่า “การบังคับ” และคำว่า “พันธะ” สองคำนี้ ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงและคล้ายคลึงกัน แต่หลักเกณฑ์อันเป็นมูลฐานแห่งพันธะต่าง ๆ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะ ตามสมัย หรือตามระบอบแห่งการปกครอง

ในประเทศที่มีการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การที่จะนำพันธะมาใช้บังคับประชาชนให้เป็นผลโดยสมบูรณ์นั้นจะต้องเป็นพระราชประสงค์ของพระมหากษัตริย์ ในประเทศที่มีการ

ปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นจะต้อง สร้างพันธะ^๕ ขึ้นให้ เป็นไป ตามเจตจำนงของประชาชน ฉะนั้น ตามมูลฐานแห่งพันธะการ จะต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้เข้ากับการปกครองระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือสอดคล้องเข้ากับการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย

หลักการอันเป็นมูลฐาน เบื้องต้น ที่จะ ให้บทนิยาม คำว่า “ลักษณะแห่งประชาธิปไตย” จึงเกิดปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยหลัก เบื้องต้นแต่ละอย่างของบทนิยาม^๖อัน ถูกต้อง ตรง กับ หลักการ แห่ง ประชาธิปไตย กล่าวคือให้สอดคล้องเข้ากับหลักการต่าง ๆ ซึ่ง พันธะนั้นจะต้องมีขึ้นเพื่อใช้บังคับให้เป็นประชาธิปไตย

หลักการต่าง ๆ อาจนำมากล่าวโดยสรุปสาระสำคัญได้ ๔ ประการ คือ

๑. หลักการปกครองตนเอง หรือหลักการที่ว่าพันธะทุก กรณีจะต้องได้รับความเห็นชอบ จาก ประชาชน ที่จะ ต้องถูกบังคับ หรือจะต้องปฏิบัติตามพันธะนั้น ๆ

๒. หลักแห่งความเสมอภาค คือหลักการที่ว่า บุคคลใด ย่อมไม่มีพันธะกับบุคคลอื่นโดยปราศจากความสัมพันธ์แก่ตน ไม่ ว่าจะจะเป็นพันธะที่แท้จริง หรือพันธะที่มีผลอันเท่าเทียมกัน

๓. หลักการที่ไม่เกี่ยวกับศาสนา คือหลักการที่ว่าพันธะ นั้นต้องไม่เกี่ยวกับมโนธรรม (ความรู้สึกนึกคิด)...ซึ่งบุคคลต้อง ตกอยู่ภายใต้บังคับ และจะต้องปฏิบัติตามพันธะนั้น ๆ

๔. หลักการใช้อำนาจบังคับ คือหลักการที่ว่า พันธะนั้น เมื่อมีผลใช้บังคับแก่บุคคลใดบ้าง จะต้องสามารถลงโทษและ บังคับประชาชนได้

หลักการ ๔ ประการ เป็นหลักการซึ่งกำหนดเงื่อนไขว่า ด้วยการถูกต้องแห่งกฎหมายไว้ กล่าวคือ เป็นหลักการที่พึงถือได้ ว่าเป็นพันธะสำคัญซึ่งจักได้พิจารณา และศึกษาแต่ละหลักการตาม ลำดับต่อไปนี้

(๑) หลักการปกครองตนเอง หลักการปกครองตนเอง หมายความว่า พันธะใด ๆ เมื่อยังไม่ได้ได้รับความเห็นชอบจาก บุคคล จะนำมาใช้บังคับบุคคลโดยชอบด้วยกฎหมายหาได้ไม่

หลักการปกครองตนเองนี้ เป็นหลักการขั้นมูลฐานแห่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นการจำเป็นจะต้องกล่าว ถึงส่วนที่เป็นสาระสำคัญอันเป็นเงื่อนไขของความยินยอม ของประ ชาชนที่ตนจะต้องถูกบังคับ และจำต้องกล่าวอีกด้วยเพื่อให้ได้ ทราบโดยชัดเจนแน่นอนและถูกต้องให้ตีเสียก่อนด้วยว่า ความยิน ยอมของประชาชนที่จะรับเอาการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่ง ถือว่าเป็นความยินยอมที่ตนจะต้องตกอยู่ภายใต้ พันธะของ ตนเอง (การปกครองตนเอง) แต่มิใช่เป็นความยินยอมและเห็นชอบต่อ อำนาจซึ่งได้สร้างขึ้นมาเพื่อบังคับและกดขี่ประชาชน เพื่อ ประโยชน์แก่ผู้มีอำนาจในบ้านเมือง หรือเพื่อประโยชน์แก่เอกชน หรือคณะบุคคลใดโดยเฉพาะ ในทางตรงข้าม ต้องเป็นความยิน

ยอมที่จะรับเอาข้อพันธะ หรือยินยอมภายใต้กฎหมายที่รัฐบาลตราออกมาเพื่อความผาสุกและร่วมเย็นของประชาชนเป็นประการที่สำคัญ ด้วยเหตุนี้ เราควรจะต้องได้ทราบถึงความแตกต่างกันอันเป็นมูลฐานที่ให้มีการแยกระบบการปกครองแบบมีรัฐสภา (สภาผู้แทนราษฎร) ตามระบอบประชาธิปไตย บุคคลจะยอมรับให้ตนตกอยู่ภายใต้การบังคับของบุคคลอื่น ก็ต่อเมื่อตนได้ทราบถึงอำนาจที่จะนำมาใช้บังคับตนนั้น เป็นอำนาจที่ชอบธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกี่ยวกับพันธะนั้น แต่ในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ไม่ยอมรับความยินยอมข้อใดข้อหนึ่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตยบังคับไว้ว่า พันธะในทุกกรณีต้องยอมรับให้มีการบังคับ การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ทำให้ราษฎรยินยอมพร้อมที่จะยอมรับเอาซึ่งพันธะตามเงื่อนไขแห่งการถูกต้องของกฎหมายว่าด้วยพันธะกรณีตามระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง ฉะนั้นเราจำเป็นจะต้องตรึกตรองและใคร่ครวญ และพิจารณาถึงความประสงค์ของการบังคับ เสมือนหนึ่งว่าเป็นแหล่งกำเนิดที่ก่อตั้งพันธะต่างๆ ขึ้นมาเพื่อใช้บังคับประชาชน วิธีการนี้เรียกว่าเป็นลัทธิ "เจตจำนง" ที่จะได้ปกครองตนเองตามความประสงค์ ซึ่งเป็นการสอดคล้องตรงกันกับการทำให้รูปการ และหลักการที่ถูกต้องแท้จริงตามระบอบประชาธิปไตยเสีย หลักการที่หายไป ลัทธิเจตจำนง ได้ปรากฏว่ามีรอยจารึกอยู่ก่อนแล้ว ต่อมาท่าน J.J. ROUSSEAU ได้เป็นผู้บัญญัติศัพท์เฉพาะ

ชัน เมื่อท่านผู้^๕ได้นำลัทธิเจตจำนงมาใช้เป็นแบบอย่างตามครร
 ลองประชาธิปไตย และได้รับผลเป็นที่พึงพอใจของประชาชน
 ความหมายของคำว่า เจตจำนง และคำว่า อำนาจอธิปไตย โดย
 เฉพาะอย่างยิ่ง ข้อความที่ว่าเจตจำนงทั่วไป เป็นข้อความที่คลุม
 เครือ เมื่อมีผู้อ่านจำนวนมากได้อ่านแล้วย่อมจะมีความฉงนงงวย
 อันจะก่อให้เกิดมีการวิพากษ์วิจารณ์กันมากมาย

อันที่จริงบทนิยาม (คำจำกัดความ) ของคำว่า เจตจำนง
 นั้นเป็นลัทธิคณาธิปไตยซึ่งจะนำเอาลัทธิ^๕นั้นมาใช้บังคับ ประชาชน
 ได้โดยง่ายและสะดวกแก่บุคคลที่มีความปรารถนา จะ เสวย อำนาจ
 และเป็นผุ้ยิ่งใหญ่ แล้วใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงประชาชนที่ไม่เห็น
 ชอบด้วยกับลัทธิ^๕ นี้แหละคือในระบอบการปกครองของคณา
 ธิปไตย จึงก่อให้เกิดลัทธิที่เข้าใจกันว่าเป็นการแสดงความประสงค์
 แห่งการกดขี่ และเป็นลัทธิอันสูงสุด เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงเป็นคติ
 พจน์แห่งระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ บทนิยามคำเฉพาะที่ได้ใช้
 กันอยู่ในสมัยที่ท่านรุสโซ ได้ก่อตั้งสัญญาประชาคม^๕ขึ้น

สัญญาประชาคม หรือจะเรียกได้ว่าสัญญาของสังคม ได้มี
 ๕ขึ้นเมื่อใดนั้น หลักเกณฑ์แห่งอำนาจอธิปไตยของชาติ ได้นำเอา
 ส่วนที่เป็นสาระสำคัญทั้งหมด เมื่อสมัยศตวรรษที่ ๑๘ นำเอาหลัก
 การของท่านรุสโซมาใช้ และในสมัยที่มีการปฏิวัติครั้งใหญ่ของ
 ประเทศฝรั่งเศส ก็ยังได้นำเอาหลักการดังกล่าวมาใช้ด้วย ท่าน

รุสโซ ได้กล่าวไว้ในหนังสืออันมีชื่อระบอบอุษาที่เรียกกันว่าสัญญาประชาคม ท่านได้กล่าวว่า สัญญาประชาคมคือ การปฏิบัติอันมีกลวิธีสลับซับซ้อน ท่านผู้นี้ได้กล่าวยืนยันถึงเรื่องการค้ารงคงอยู่ ข้อสมมติที่ท่านกล่าวไว้คือว่า มนุษย์ทั้งหลายมีชีวิตอยู่ตามมูลฐานกำเนิดของตน และตามภาวะแห่งธรรมชาติ มนุษย์ทั้งหลายได้มองเห็นกำเนิด และเห็นภาวะการณ์ตามธรรมชาติ และมองเห็นทุกขียากล้ามากอยู่แล้ว จึงได้ตัดสินใจเข้าร่วมอยู่ในภาวะการณ์ของสังคม ในการที่จะเข้าร่วมอยู่ในสังคมจะสำเร็จผลอันแท้จริงได้นั้น มนุษย์จะต้องมีการเสียสละเพื่อเข้าร่วมอยู่ในสังคมนั้น นี่แหละเรียกว่าเป็นส่วนใหญ่ที่สำคัญแห่งสิทธิของมนุษยชน ซึ่งมนุษยชนจะได้อธิปไตยตามสภาพของธรรมชาติ

สัญญาประชาคมจึงมีประโยชน์ในอันที่จะต่อต้านระบอบการปกครองที่มีอยู่ในสมัยนั้น ความประสงค์ของท่านรุสโซ ก็เพื่อจะล้มล้างอำนาจอธิปไตยที่บัญญัติกันเอาไว้จากหลัก๔ประการดังกล่าวข้างต้น และได้ประกาศว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนกล่าวคือ อำนาจอธิปไตยแห่งการปกครองตนเอง อำนาจอธิปไตย จึงถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นการโอนให้แก่ประชาชนแต่ห้ามมิให้ใช้อำนาจอธิปไตยโดยตนเอง ให้ใช้อำนาจอธิปไตยโดยผ่านทางผู้แทน

การปกครองตนเองและเสรีภาพ สองคำนี้ ควรจะกำหนดความหมายให้เห็นชัด เพราะมักจะ มีความเข้าใจสับสน กันอยู่เสมอ

เมื่อได้พิจารณาถึงเนื้อหาของความหมายของสองคำนี้แล้ว ก็พอที่จะทราบความหมายได้โดยง่ายว่า ความหมายสองคำนี้มีความหมายแตกต่างกันมาก

ในส่วนของเกี่ยวกับเสรีภาพนั้น ได้กล่าวไว้แล้วว่า เป็นฐานะของบุคคล ซึ่งไม่อยู่ภายใต้พันธะใด ๆ ไม่อยู่ภายใต้พันธะที่จะต้องกระทำ ไม่อยู่ภายใต้พันธะแห่งการงดเว้นกระทำ เมื่อบุคคลใดไม่มีพันธะหรือข้อผูกพัน ฉะนั้นบุคคลทุกคนจึงมีสิทธิที่จะกระทำการใด ๆ หรือมีสิทธิที่จะละเว้นกระทำการใด ๆ ได้ และเมื่อบุคคลใดประสงค์ที่จะกระทำบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะเลือกกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความประสงค์ของตนได้ แต่การกระทำในทุกกรณีต้องเป็นการกระทำที่ไม่ขัดต่อกฎหมายที่กำหนดไว้ และไม่ขัดกับข้อห้ามประการอื่นใด สิ่งนี้แหละคือ เป็นการกำหนดที่ไม่รู้จักกับสนของกฎหมายอันจะนำไปให้ถึงซึ่งสิ่งที่เราเรียกกันว่าเสรีภาพ ฉะนั้น ความหมายของคำนี้จึงมีความหมายแตกต่างกัน ความสัมพันธ์อันประกอบด้วยสิ่งซึ่งเราถือว่าเป็นการปกครองตนเองอันจะพึงได้มาซึ่งเสรีภาพ เสรีภาพโดยความยินยอม หรือเสรีภาพที่ไม่ยินยอมที่จะตกอยู่ในพันธะความยินยอมใดซึ่งไม่เป็นเสรีภาพ แต่เป็นการยินยอมอันเกิดจากการถูกบังคับ เสรีภาพที่ไม่อาจจะใช้สิทธิในการปกครองตนเองได้ โดยแท้จริง พึงถือได้ว่าไม่มีเสรีภาพ

เสรีภาพอันเกิดจากความยินยอมเป็นหลักเบื้องต้นที่สำคัญ

เกี่ยวกับการให้บทนิยามของคำว่า การปกครองตนเอง อนึ่ง ทฤษฎีที่ไม่ดีของความยินยอมซึ่ง ให้ความสำคัญ ที่จะต้องศึกษา ถึงเรื่องการปกครองตนเองให้สมตามเจตจำนง นี้ก็เป็นเหตุผลเกี่ยวกับทฤษฎีว่าด้วยเสรีภาพของ ประชาชนย่อมมีความ สัมพันธ์ อย่างใกล้ชิดกับทฤษฎีว่าด้วยการออกเสียงเลือกตั้งในทางการเมือง ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า คำว่า เจตจำนง และคำว่า อำนาจอธิปไตยจึงมีความหมายแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง โปรดอย่าได้มีความเข้าใจสับสนในเรื่องการกระทำกับเสรีภาพที่จะทำกิจการงานสิ่งหนึ่งสิ่งใด ให้สำเร็จผลอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำ

ความยินยอมคือการกระทำตามกฎหมาย เพื่อให้ได้มาซึ่งผลอย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นการกระทำอันชอบด้วยกฎหมายภายใต้ข้อบังคับแห่งเงื่อนไขอื่น ๆ และภายใต้ข้อบังคับแห่งพันธะที่จะนำมาใช้บังคับ แต่เสรีภาพแห่งความยินยอมหาได้เป็นความยินยอมไม่ เพราะว่าเป็นเสรีภาพที่นำมาซึ่งสิทธิที่จะไม่ให้ความยินยอมประการหนึ่งกับอีกประการหนึ่ง ถ้าเรายอมรับและยึดถือเอาความหมายของคำว่าเสรีภาพอย่างกว้างขวางมาก เสรีภาพนั้นก็จะใช้บังคับแก่การกระทำทุกอย่างในทางวัตถุ หรือทางกฎหมาย และมีใช้เพียงแต่บังคับการกระทำด้วยความยินยอมแต่อย่างเดียวเท่านั้น เสรีภาพเกี่ยวกับความยินยอมมิใช่เป็นเสรีภาพทั้งหมด แม้ว่าจะอย่างไรก็ตาม เราต้องถือว่าเป็นความจริงและต้องถือว่าเสรีภาพเป็นหลักประกันอันสูงสุด

ตามที่ได้กล่าวมาพอสมควรแล้ว เพื่อจักได้มีความ เข้าใจถึง ประโยชน์ ทั้งหลายอัน จะยังผล ให้ได้ ทราบ ความ หมาย ของ ศัพท์ เฉพาะตัวนี้ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ท่านรุสโซ ยังได้แก้ไขให้มีคุณสมบัติ คิซึนกว่านี้อีก เนื่องจากได้มีนักเขียนส่วนมากในสมัยของท่านรุสโซ ได้ใช้ คำเสรีภาพกันมากและใช้กันพร่ำเพรื่ออยู่บ่อย ๆ เพื่อที่จะ กำหนดความหมายของคำว่า การปกครองตนเอง ความหมายอาจจะ ทำให้แปลความไปได้สองนัย เมื่อกล่าวถึงเสรีภาพทางแพ่ง เสรีภาพโดย ธรรมชาติ จนที่จริง ย่อม เป็น เสรีภาพ อยู่เสมอ ตามความ หมายของคำที่แน่นอน ในทางตรงกันข้ามเสรีภาพทางแพ่ง กำหนด ทั้งเสรีภาพและกำหนดการปกครองตนเอง* เสรีภาพทางแพ่งบาง ครั้งบางคราวกำหนดเสรีภาพโดยจำกัดเพื่อผลแห่งกฎหมายแพ่งแต่ ก็มักจะต้องคำนึงถึงสิทธิที่จะได้รับความยินยอมตามกฎหมาย กล่าว คือการออกเสียงทางการเมือง ท่านรุสโซ ได้ปฏิบัติอย่างเชิงฉลาด และด้วย ความสุขุม คัมภีร์ภาพ เกี่ยวกับการ ยอมรับความ หมายของ ศัพท์สองคำ ซึ่งทำให้ท่านรุสโซ ได้มีโอกาสชี้แจงแถลงไขได้แจ่ม ชัดและทำให้งงววยอันจะเป็นอันตรายกระทำให้อ่านตาบอด แทน ที่จะทำให้อ่านได้รับความสว่างและเข้าใจชัดเจน บรรดานัก นิติศาสตร์ในสมัยท่านรุสโซ ได้จำกัดตัวอย่าง พร้อมทั้งได้อธิบาย อย่างละเอียดถี่ถ้วนและเสริมต่อ เพื่อกำหนดสิทธิ แห่งการออกเสียง ตามเสรีภาพของประชาชน เมื่อสิทธินี้สัมฤทธิ์ผลโดยแท้จริง จึง เป็นการ แสดง ออกอย่าง เปิดเผยเกี่ยว กับการ ปกครองตนเองทาง

การเมืองของประชาชน

การโต้แย้งกันระหว่างลัทธิ ประชาธิปไตยและลัทธิเสรีนิยม แต่ละฝ่ายมีความคิดเห็นเป็นเอกเทศ ทำให้เกิดความสว่างแก่การปฏิรูปของการบัญญัติศัพท์เฉพาะ ซึ่งได้มีการละเอียดพิเคราะห์โดยมิได้ชี้แจงให้เห็นเด่นชัด ระหว่าง เสรีภาพของ นักเสรี นิยมและเสรีภาพของนักประชาธิปไตย ถ้าหากจะกล่าวกันก็ไม่รู้จักจบจักสิ้นจึงจะสามารถให้ความหมายของเสรีภาพที่มีความหมายเช่นเดียวกัน และการกำหนดความหมายของคำว่า การ ปกครองตนเองให้ถูกต้องได้ การที่จะสลัดการโต้เถียงทั้งหลายเกี่ยวกับเรื่องภาษาศาสตร์ทิ้งไปเสียแล้วกลับไปพิจารณาถึงเรื่องหลักในการปกครองตนเอง ทั้งเพื่อพิจารณาในข้อที่เป็นเรื่องราวที่สำคัญที่สุด และในข้อที่มีการโต้แย้งกันมากที่สุดอีกด้วย

ย่อมเป็นการแน่นอนที่ว่า หลักการปกครองตนเองเป็นการปิดตายซึ่งสิทธิ เพื่อให้เสียง ฝ่ายข้างมาก ไปบังคับเสียง ฝ่ายข้างน้อย ให้ตกอยู่ภายใต้พันธะ ซึ่งเสียงฝ่ายข้างน้อย ไม่ยอมรับและไม่ยินยอมเห็นชอบด้วย กฎหมายของเสียงข้างมากเป็นกฎหมายที่มีบทบัญญัติแตกต่างไปจากหลัก ๔ ประการตั้งได้กล่าวแล้วข้างต้น กล่าวคือเป็นพันธะที่มีหลักการที่ขัดกับกฎหมาย อยู่มากดังนั้นกฎหมาย เช่นนี้จึงเป็นการขัดกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเป็นการไม่ชอบด้วย กฎหมาย ซึ่งจะ เป็นสิ่ง ที่มีอำนาจเหนือเสียง

ข้างน้อยด้วย

หลักการปกครองตนเองมีความประสงค์แต่เพียงว่า ไม่มีบุคคลใดที่จะ ต้องตกอยู่ ภายใต้อำนาจ โดยปราศจาก ความยินยอม หลักการนี้ ไม่ว่าจะ เป็น การละเมิดอันจะก่อ ให้เกิดความเสียหายต่อ หลักการใดหลักการหนึ่ง หรือเป็นการละเมิดอันจะก่อ ให้เกิดความเสียหายแก่ฝ่ายเสียงข้างน้อย หรือไม่ว่าจะเป็นการละเมิดอันจะก่อ ให้เกิดความเสียหายแก่หลักการฝ่ายเสียงข้างมาก นี่เป็นการแตกต่างประการหนึ่งในทางคณิตศาสตร์ แต่ทว่าสิ่งนี้ย่อมไม่เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการที่สำคัญ หลักการสำคัญของการปกครองตนเองห้ามมิให้ฝ่ายเสียงข้างมากบังคับฝ่ายเสียงข้างน้อยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของตน

เมื่อได้มีความเข้าใจความหมายบางประการเช่นนั้น จึงไม่อาจที่จะแสดงเอกลักษณ์ให้เห็นชัดเจนอนึ่งถูกต้องได้ว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่เป็นความประสงค์ของเสียงข้างมาก เป็นการจำกัดความหมายโดยกฎหมายว่าด้วยเสียงข้างมากที่จะใช้เจตจำนงของตนบังคับความประสงค์ของฝ่ายเสียงข้างน้อย ด้วยเหตุนี้จึงเกิดความผิดพลาดได้บ่อยๆเกือบ ๆ จะเป็นความผิดพลาดตามปกติ ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเพิ่มขึ้น และขยายตัวไปถึงเรื่องอันเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย รวมตลอดทั้งระบอบการปกครอง โดยมีผู้แทนราษฎร เปลี่ยนแปร

สภาพไปทั้งหมด ไม่ตรงกับเจตนาของประชาชน จึงเป็นการ
 จำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจักได้พิจารณาแก้ไขข้อผิดพลาดและให้บังเกิด
 ความเข้าใจที่ว่า แม้ว่าในระบอบการปกครองที่ไม่มีผู้แทนปฏิบัติ
 การตามอำนาจอธิปไตย ซึ่งข้อวิจฉัยต่าง ๆ ถือว่าเป็นที่สุดนั้น
 จะต้องเสนอให้มีการออกเสียงโดยประชามติ ไม่ว่าจะเป็นระบอบ
 การปกครองแบบใด จึงไม่ทราบว่าจะกล่าวอย่างไรจึงจะดี ว่า
 การปกครองระบอบประชาธิปไตย ทำอย่างไรจึงจะเรียกได้ว่า
 เป็นประชาธิปไตย โดย สมบูรณ์ถ้าหาก ว่าเสียงข้างมากสามารถกำ
 หนดความประสงค์ของตนเพื่อบังคับ แก่เสียงข้างน้อยการปกครอง
 ตนเองของฝ่ายข้างน้อย ความจริงมีค่าสูงกว่าการปกครองตนเอง
 โดยเสียงข้างมาก สำหรับฝ่ายเสียงข้างมากไม่ยอมเสียสละหรือกั
 ษณะให้แก่ฝ่ายเสียงข้างน้อย และฝ่ายเสียงข้างน้อยก็ไม่ยอมเสีย
 สละหรือยินยอมผ่อนปรนให้แก่ฝ่ายเสียงข้างมาก

ความเข้าใจผิดหรือข้อผิดพลาดข้อนี้ เป็นที่นิยมชมชอบ
 ของนักบัญญัติศัพท์เพื่อให้ตรงกับเจตนาของตน จึงใคร่จะขอ
 วิพากษ์วิจารณ์เพียงหอมปากหอมคอ ว่า การบัญญัติศัพท์เฉพาะนี้ได้
 ขอยืมมาจากลัทธิคณาธิปไตย ซึ่งเป็นการสนับสนุนทำให้บังเกิด
 ความเข้าใจหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยผิดไป เจตจำ
 นงของชาติย่อมกลับไปเป็นเจตจำนงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 ของชาติ และเจตจำนงที่วุ่นเป็นเจตนาที่จะทำให้ได้มีระบอบ

การปกครองแบบมีผู้แทนราษฎร เจตจำนงหรือความปรารถนาของประชาชนจึงกลายเป็นเจตจำนง หรือเป็นความประสงค์ของเสียส่วนใหญ่ของประชาชนในชาติ และเจตจำนงนี้เป็นการกตที่เสียส่วนน้อยของประชาชน อำนาจอธิปไตยของประชาชนย่อมสนับสนุนการฟื้นฟูระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ภายใต้หน้ากากของประชาธิปไตย ซึ่งท่านรุสโซเคยใช้และใช้ศัพท์เฉพาะนี้ผิด และยอมรับผิดชอบที่ต้องทำให้ศัพท์เฉพาะคำนี้ได้แปรสภาพอย่างน่าสะพรึงกลัว อันก่อให้เกิดลัทธิเผด็จการโดยรวบอำนาจและการกระทำโดยพลการตามอำเภอใจของตนแต่ผู้เดียว ตามระบอบเผด็จการนี้ ความคิดเห็นของท่านรุสโซไม่เพียงแต่เป็นความคิดเห็นที่เคลือบคลุมเท่านั้น แต่เป็นการขัดกันอย่างเห็นได้ชัด เมื่อมีผู้ซาบซึ้งตามความคิดของท่านรุสโซแล้ว มีความเห็นคล้อยตามว่า เป็นข้อคิดเห็นตามระบอบประชาธิปไตยโดยแท้จริง ถึงอย่างไรก็ดี ก็ยังมีวายทีจะมีข้อผิดพลาดในการอธิบายเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ในสมัยของรุสโซ การบัญญัติศัพท์เฉพาะของคำว่าเจตจำนงซึ่งทำให้ผู้อ่านทั้งหลายเข้าใจผิด และมีความรู้สึกนึกคิดไปในตรงกันข้าม

ควรหลีกเลี่ยงเสียจากข้อผิดพลาดทั้งหลาย ถ้าเราได้ยึดถืออย่างรอบคอบระมัดระวังหลักสำคัญแห่งการปกครองตนเอง แต่เราก็ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงความยุ่งยากได้ อย่างที่ท่านรุสโซได้

ประสบมาแล้ว ความยากลำบากนั้น จึงเป็นการกระทบกระเทือน
ต่อนักทฤษฎีแห่งระบอบประชาธิปไตย การปฏิบัติที่ยุ่งยากและ
ลำบากในการที่จะปฏิบัติให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยได้เข้า
กับหลักเกณฑ์แห่งความเห็นพร้อมใจกันทั้งหมด

โดยที่หลักการแห่งการปกครองตนเองของบุคคลย่อมเป็น
สิ่งที่แน่นอน อันจะเป็นผลนำมาซึ่งความต้องประสงค์ของความ
เห็นพร้อมใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งมีหลักการว่า ก่อน
อื่นให้ถือว่า บุคคลย่อมต้องไม่ถูกบังคับ กล่าวคือ บุคคลทุกคน
ต้องยอมรับพันธะ แต่ในทางปฏิบัติจึงมีปัญหาว่า ทำไมจึงจะ
ต้องยอมรับความเห็นเป็นเอกฉันท์ เป็นการยอมรับสิทธิแห่ง
การยับยั้งของแต่ละบุคคลมิใช่หรือ เป็นการกระทำที่ไม่มีทางจะ
หลีกเลี่ยงได้ ทำให้ระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็น
อัมพาต และเป็นการทำลายล้างรัฐไปหรือ อย่าได้มีความสงสัย
เลย สิ่งนี้เป็นปัญหาที่น่าหวั่นเกรงของระบบประชาธิปไตยซึ่ง
บรรดานักเขียนส่วนมาก ได้ยึดถือเอาปัญหานี้ไปขบคิดแต่ก็
ไม่สามารถจะคิดออก เพราะเป็นการพันวิสัย แล้วได้แก้ตัวเพื่อ
ที่จะยอมรับกฎหมายของฝ่ายเสียงข้างมาก โดยมีได้ใช้ความระมัด
ระวังตามสมควร ซึ่งนักเขียนทั้งหลายนั้นเองได้เป็นผู้ทำลายหลัก
การสำคัญของระบบประชาธิปไตย ความจริงควรที่จะต้องพยายาม
ชี้แจงให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวนี้ มีทางแก้ไขได้ภายใต้เงื่อนไข
ของปัญหาโดยข้อความที่ถูกต้องแน่นอน ดังต่อไปนี้

หลักการที่นำมาใช้บังคับ เกี่ยวกับการ ปกครองตนเองตาม กฎหมายเอกชน ก่อนอื่นควรสังเกตให้ดีกว่า หลักการที่นำมาเพื่อ ใช้บังคับได้โดยง่ายและความสะดวกในกฎหมายเอกชน เกี่ยวกับ เรื่องสัญญาต่าง ๆ กล่าวคือ บุคคลย่อมไม่ต้องตกอยู่ในความ ผูกพันกับสัญญาใด ๆ โดยที่บุคคลนั้นมิได้มีความยินยอมที่เข้า ร่วมในสัญญานั้น ฉะนั้น การปกครองตนเองเพื่อปฏิบัติการให้ เป็นไปตามสัญญาซึ่งเป็นเหตุทำให้สัญญานั้น มีผลสมบูรณ์ เมื่อ สัญญาไม่มีความถูกต้องสมบูรณ์แล้ว ถือว่าสัญญานั้นเป็นโมฆะ

ในส่วนที่เกี่ยวกับการใช้หลักการแห่งการปกครองตนเองมา ใช้บังคับเกี่ยวกับการปกครองเองตามกฎหมายมหาชน มีปัญหา ยุ่งยากมากยิ่งขึ้นกว่าในทางกฎหมายเอกชน เพราะว่าในทางกฎหมาย มหาชน มีข้อยุ่งยากเกิดขึ้นเสมอ กฎหมายมหาชนที่ตราออกมา เพื่อใช้บังคับประชาชน จึงจำเป็นจะต้องได้รับการออกเสียงเห็น ชอบเป็นเอกฉันท์ หรือได้รับเสียงเห็นชอบโดยเสียงข้างมาก

ฉะนั้น ขอให้โปรดพิจารณาเสียทันทีว่า การที่ไปทักทัก เอากฎหมายที่ตราออกมาใช้บังคับประชาชน โดยการออกเสียงเป็น เอกฉันท์ของประชาชน ถ้าหากว่าบังเอิญเสียงข้างมากที่เป็นเอกฉันท์ นั้น แปรสภาพมาจากเงินอันเป็นผลทำให้ได้มีเสียงข้างมากอันไม่ ชอบธรรม กล่าวคือ ผู้ที่มีสิทธิออกเสียง หรือมีสิทธิพิจารณา ในการที่จะตรากฎหมายมาใช้บังคับประชาชน เพื่อประโยชน์ สุขและความมั่งคั่งของประชาชนทั้งชาติ ได้รับสินจ้างตอบ

แทนหรือจะเรียกก็ได้ว่าเป็นการรับสินบน ผู้ที่มีสิทธิออกเสียงก็ต้องตกอยู่ภายใต้พันธะ หรือข้อสัญญา หรือได้ให้คำมั่นไว้ เมื่อผู้ที่มีสิทธิออกเสียงในการตรากฎหมาย ได้รับเงินค่าจ้างไปแล้ว แม้กรณีจะเป็นประการใดก็ตาม การปฏิบัติเช่นนั้น แม้จะเป็นผลดี หรือเป็นผลร้ายแก่ประเทศชาติและประชาชน ผู้ที่มีสิทธิออกเสียงก็จำเป็นต้องออกเสียงลงคะแนนให้กับฝ่ายที่ตนให้สัญญา หรือได้มีพันธะที่ตนได้รับมาจากผู้ให้เงินแก่ตน

ย่อมเป็นที่ทราบและเข้าใจกันดีแล้วว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้มีการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยไว้ ๓ ประการ คือ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการ สำหรับระบอบการปกครองของประเทศไทย เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์พระประมุข พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงใช้พระราชอำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี ทรงใช้พระราชอำนาจนิติบัญญัติทางสภาผู้แทนราษฎรและทรงใช้พระราชอำนาจตุลาการทางศาล การตรากฎหมายเพื่อใช้บังคับประชาชน รัฐบาลต้องเสนอกฎหมายให้สภาผู้แทนราษฎร หรือรัฐสภา เป็นผู้พิจารณา เพื่อขอรับความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติ เมื่อรัฐสภาเห็นชอบแล้ว จึงจะดำเนินการนำกฎหมายต่างๆ ที่รัฐสภาอนุมัติแล้ว ทูลเกล้าถวายพระมหากษัตริย์ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย แล้วประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อใช้บังคับประชาชนต่อไป

3961129255

ฉบับตีห้องสมุดรัฐสภา

๒๑

สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิกสภาผู้แทน ซึ่ง
 ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยการออกเสียงลงคะแนนตามแบบและวิธี
 การตามที่กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งกำหนด วุฒิสมาชิก หรือ
 วุฒิสภา พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงแต่งตั้ง เมื่อได้มีการประชุม
 ร่วมกันเรียกว่าการประชุมรัฐสภา ฉะนั้นจึงพึงกล่าวได้ว่า เสียง
 ของราษฎรทั้งชาติ ก็คือเสียงของสมาชิกผู้แทนราษฎร หรือเสียง
 ของวุฒิสภานั้นเอง ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่แทนราษฎรที่เลือกตนเข้า
 ไปนั่งในรัฐสภาอันเป็นสถาบันที่มีเกียรติสูงสุด สมาชิกสภาผู้แทน
 ราษฎรจึงเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติแทนราษฎรที่เลือกตน ตาม
 วัตถุประสงค์ของระบอบประชาธิปไตยที่ว่า ต้องมีสภาผู้แทน
 ราษฎร เพื่อให้มาควบคุมหรือทักท้วงการกระทำทั้งหลายของ
 รัฐบาลให้ปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา
 เมื่อความจริงเป็นดังกล่าว จึงเห็นได้ว่า การปกครองตาม
 ระบอบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยตกอยู่ในกำมือของ
 ฝ่ายบริหาร (รัฐบาล) และตกอยู่ในอ้อมมือของสภาผู้แทนราษฎร
 แต่เพียงสองสถาบันส่วนอำนาจตุลาการนั้น เป็นฝ่ายคอยให้ความ
 ยุติธรรม ดังนั้นจะเห็นได้ว่า บ้านเมืองจะพัฒนาหรือพินาศล่มจม
 ก็อยู่ที่อำนาจบริหารและอำนาจนิติบัญญัตินั้นเอง จึงขอยกตัว
 อย่างให้เห็นชัดขึ้นอีก คือ สมมติว่าในคราวใดสมัยใด ประเทศ
 ชาติมีรัฐบาลที่ดี แต่ได้มีผู้แทนราษฎรที่ไม่ดี ไม่มีความซื่อสัตย์

คือประชาชนที่เลือกตนเข้าไปนั่งในรัฐสภา อาจจะมีเจตนาไม่บริสุทธิ์ และคิดหวังแต่จะแสวงหาความยิ่งใหญ่ หรือหวังที่จะได้รับอำนาจในทางการเมืองแทนที่จะทำหน้าที่ผู้แทนราษฎร กลับแสวงหาสมัครพรรคพวก เพื่อจะทำการล้มล้างรัฐบาลที่บริหารงานของชาติเพื่อพัฒนาประเทศ เพื่อมุ่งหวังความผาสุกและร่มเย็นของราษฎรเป็นส่วนสำคัญ เมื่อพวกของตนมีเสียงข้างมากในรัฐสภา ก็อาจจะใช้วิธีการ เพื่อล้มล้างรัฐบาล ตาม วิถีทางรัฐธรรมนูญ รัฐบาลจะปฏิบัติการอย่างไรเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติ โดยความสุจริต แต่ฝ่ายผู้แทนราษฎร หรือพรรคพวกก็ย่อมจะคิดเห็นแต่ว่ารัฐบาลทำอะไรไปไม่มีที่สักอย่าง และหาทางเสนอโน่น เสนอนี้ ในการพิจารณาลงมติ ก็จะพาสสมัครพรรคพวกในสภาลงมติให้ฝ่ายตน เพื่อให้รัฐบาลแพ้คะแนนเสียงแม้ไม่ก็เสียง รัฐบาลก็ต้องลาออกไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ พวกตนก็จัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่เพื่อบริหารงานของชาติสืบไป แต่ผลสุดท้ายรัฐบาลชุดที่เลือกสรรจัดตั้งขึ้นเป็นรัฐบาล ได้บริหารงานของชาติโดยไม่สุจริต ย่อมทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน เช่นนี้จึงน่าจะเชื่อได้ว่า การฟังแต่เสียงข้างมากย่อมไม่เป็นผลดีเสมอไป และในทางตรงกันข้าม หากยามใด ประเทศใดมีรัฐบาลที่ไม่ดี รัฐบาลปฏิบัติงานของชาติไม่เป็นผลดีต่อประเทศชาติและประชาชน เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนเห็นเป็นการสมควรที่จะเสนอให้มีการอภิปรายทั่วไป และแสดงความไม่ไว้วางใจ

รัฐบาล ฝ่ายรัฐบาลก็ให้สินจ้างรางวัล หรือสินบนแก่ผู้แทนราษฎร
ขอให้สนับสนุนและลงคะแนนเสียงให้แก่รัฐบาล รัฐบาลที่บริหาร
งานไม่ดี ก็ย่อมจะมีชัยชนะ และไม่มีทางใดที่จะล้มล้างรัฐบาล
ตามวิถีทางรัฐธรรมนูญได้ นอกจากวิธีการรัฐประหาร ซึ่งเป็น
วิธีการที่จะต้องกระทำโดยความจำเป็น เพื่อเห็นแก่ประเทศชาติ
และประชาชน

การตรากฎหมายมหาชนตามระบอบประชาธิปไตยในทุกวันนี้
นี้ ควรจะต้องกระทำให้ปรากฏอย่างแจ่มชัดว่า เมื่อได้ตราออกมา
เป็นกฎหมายแล้ว ต้องให้เป็นกฎหมายที่ถูกต้องและสมบูรณ์ตาม
ความมุ่งหมายของระบอบการปกครองตนเองของเอกชน อย่าง
น้อยก็ให้อยู่ภายใต้ข้อบังคับและเงื่อนไขต่าง ๆ และความถูกต้อง
ของกฎหมายตามระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าในกรณีใด ๆ

มีข้อบังคับ และเงื่อนไขประการใดบ้างเล่าเกี่ยวกับหลัก
เกณฑ์ของเสียงฝ่ายข้างมาก ที่จะพึงยึดถือได้ว่าเป็นการชอบด้วย
กฎหมาย จึงสมควรที่จะได้ค้นคว้าหาเหตุผลไปพร้อมกันว่า ถ้ามีการ
บกพร่องเกี่ยวกับความเป็นเอกฉันท์ ก็ไม่มีวิธีการอื่นใดที่จะให้
หลักประกันเพื่อให้มีการเคารพนับถือหลักการของการปกครองตน
เอง ซึ่งเป็นหลักการที่ควรจะต้องปฏิบัติและความเป็นเอกฉันท์นั้น
ทำให้คนเรามีความเอาใจใส่และสนใจ จนกระทั่งมีความเห็นว่าเป็น
เป็นวิธีการอันเหมาะสมที่จะนำมาใช้บังคับ

ข้อสมมติที่จะต้องพิจารณาความหมายข้อนี้ว่า ถ้าประชาชนส่วนมากยอมรับล่วงหน้าที่จะยอมอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายของเสียงข้างมากอย่างนั้นหรือ ท่านรุสโซ ตอบว่า ตามความหมายนี้ถือว่าเป็นกฎหมายของเสียงข้างมาก ย่อมเป็นการชอบด้วยกฎหมาย และใช้บังคับแก่เสียงข้างน้อย ด้วยเหตุนี้ ท่านรุสโซ จึงได้นำเอาข้อความในสัญญาประชาคมมาใช้ว่า สัญญานี้จะต้องได้รับความยินยอมเป็นเอกฉันท์ ตามเงื่อนไขข้อนี้ให้ถือเอาเสียงข้างมากพอประมาณก็เป็นการเพียงพอที่จะตรากฎหมายออกมาใช้บังคับประชาชนได้ ทั้งนี้ โดยอาศัยความยินยอมล่วงหน้าเป็นเอกฉันท์

ในหลักการทั่วไป จะเห็นได้ว่าตามเหตุผลนี้เป็นเหตุผลที่ผิด ซึ่งอ้างขึ้นเพื่อเป็นการตบตาคน การที่จะลงความเห็นเช่นนั้น ก็รู้สึกว่าจะมากเกินไปและไม่เป็นธรรม จึงเป็นความคิดเห็นไม่เพียงพอสมกับเหตุผลที่กล่าวคำหว่านเห็ดของท่านรุสโซ เป็นเหตุผลที่กล่าวอ้างขึ้นมาเป็นการลวงตาและตบตาประชาชน ขอชี้ให้เห็นและโปรดได้ใช้ความสังเกตให้ดีกว่า เหตุผลของท่านรุสโซ ที่กล่าวอ้างนั้น จะเห็นได้ว่าเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เหมาะแก่กฎหมายแห่งพาณิชย์ เมื่อไม่ถือตามเหตุผลของท่านรุสโซ ก็คงไม่มีผู้ใดจะได้พบเห็นเหตุผลที่นำไปใช้ในการพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ภายหลังอีก สิทธิของสมาคมต่าง ๆ คงไม่ได้รับรองเชื่อถือ สิทธิของสมาคมที่เสนอกฎหมายให้ฝ่ายเสียงข้างมากเป็นผู้วินิจฉัย พระราชบัญญัติ หรือกฎหมายซึ่งเป็นสัญญาประชาคม จะต้องได้รับ

ความเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากเสียงข้างมากของสมาคม แต่คำ
 วินิจฉัย^๕ ข้ออื่นก็เกี่ยวกับกำเนิงงานตามกฎหมายของสมาคม
 ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการเทียบเท่ากับกฎหมายธรรมดา คำวินิจฉัย
 หรือการลงมติ^๖ นั้น อาจจะเป็นการลงมติโดยถือเอาเสียงข้างมากโดย
 อาศัยอำนาจของกฎหมายว่าด้วยสมาคม

ถึงอย่างไรก็ดี เป็นการสมควรที่จะต้องยอมรับว่า เงื่อนไข
 ดังกล่าวข้างต้น^๗ นี้ ไม่มีเหตุผลเพียงพอที่จะทำให้เรื่องเกี่ยวกับ
 การปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นการถูกต้องชอบด้วยกฎ-
 หมายเนื่องจากประชาธิปไตยตกอยู่ในความครอบครองของฝ่าย
 เสียงข้างมาก ด้วยเหตุนี้ ถ้าหากเป็นที่พึงพอใจของประชาชน
 ก็ยอมทำให้ถือได้ว่าตามระบอบการปกครองแบบมีผู้แทนราษฎร
 ก็ต้องถือเอาเสียงข้างมากเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ยอมรับ
 กันว่า บุคคลได้โอนการปกครองตนเอง และมอบอำนาจให้แก่
 บุคคลอื่นทำการแทน ในกรณีนี้ บุคคลจะมอบอำนาจการปกครอง
 ตนเองในทางนิติบัญญัติให้แก่ฝ่ายเสียงข้างมาก (เสียงสภาผู้แทน
 ราษฎร หรือรัฐสภา) มีสิ่งใดที่เป็นข้อแตกต่างกันอันเป็นมูลฐาน
 เกี่ยวกับการมอบอำนาจที่เป็นประโยชน์แก่ผู้แทนราษฎร มีความ
 แตกต่างกันแต่เพียงในทางคณิตศาสตร์เท่านั้น ผู้แทนราษฎรเป็นผู้
 ที่ได้รับเลือก^๘ จากเสียงฝ่ายข้างน้อยจากประชาชนบางส่วนบางพวก
 ส่วนเสียงฝ่ายข้างมากของประชาชน แต่ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า
 ความแตกต่างกันทั้งหลายเป็น ความแตกต่างในทฤษฎีคณิตศาสตร์

ไม่อาจจะนำเอามาพิจารณาได้

ข้อยุติกันยังมีผล ไม่สมบูรณ์ตามความหมายที่ถือกันอย่าง
เคร่งครัดที่ถือกันว่า ถ้าเสียงข้างมากที่ได้ลงมติไปนั้น เมื่อได้
เปรียบเทียบกับเสียงข้างน้อย ฝ่ายเสียงข้างมากก็มักจะก่อให้เกิด
การเล่นพรรคเล่นพวกกันอย่างเห็นได้ชัด ก็ย่อมจะถือได้ว่าเป็น
ศัตรูตัวร้ายกาจต่อพวกที่มีเสียงน้อยกว่า เพราะว่าในกรณีเช่นนี้
เท่านั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามทำนอง
ครองธรรมของฝ่ายเสียงข้างมากที่มีอำนาจเหนือกว่าเสียงข้างน้อย
เมื่อเป็นเช่นนั้น ในสังคมที่มีการแบ่งชั้นวรรณะ แบ่งภาษา หรือ
ในสังคมที่มีฐานะทางเศรษฐกิจแตกต่างกันแล้ว ก็มีกฎหมาย
จำนวนมากที่ถือเอาอำนาจที่ครอบครองนักกฎหมายที่มีมากกว่า
แต่มีเสียงน้อยกว่าฝ่าย พวกที่มีเสียงน้อยก็ย่อมจะต้องสูญเสียระบบ
การปกครองตนเองไป ฝ่ายเสียงข้างน้อยก็จะต้องตกอยู่ภายใต้บังคับ
แห่งกฎหมายซึ่งฝ่ายเสียงข้างน้อยมิได้มีความยินยอมเห็นชอบด้วย
ฝ่ายเสียงข้างน้อยก็ต้องยอมจำนนตกอยู่ภายใต้บังคับ แต่ฐานะย่อมมี
ความแตกต่างกันในสมาคมที่ประกอบขึ้นในลักษณะเหมือนกัน ซึ่ง
เสียงข้างมากและเสียงข้างน้อยมิได้เป็นการก่อตั้งขึ้นเพื่อความมั่นคง
แต่เป็นการก่อตั้งสมาคมขึ้นมาเพื่อคัดค้าน เมื่อการก่อตั้งขึ้นมาแล้วก็
ต้องล้มเหลว และเปลี่ยนแปลงไปตามความคิดเห็นเพื่อ
ประโยชน์ร่วมกันของบุคคลใด หรือคณะบุคคลใดโดยเฉพาะ หา
ได้เป็นประโยชน์แก่มนุษย์ชนส่วนรวมไม่ ย่อมไม่มีเหตุผลอันใด

เพราะเมื่อก่อตั้งขึ้นมาแล้วนับไม่ได้ว่าเป็นสมาคม และถือไม่ได้ว่าเป็น
 เป็นประชาคมที่ก่อตั้งขึ้นมาให้เป็นประโยชน์แก่มนุษยชนที่ได้อาศัย
 อยู่ร่วมโลกด้วยกันทุกคน เมื่อเป็นเช่นนั้น ตามเหตุการณ์ต่าง ๆ
 ที่กล่าวมาแล้วก็อาจจะต้องเข้าอยู่กับพวกฝ่ายเสียงข้างมาก หรือ
 เข้ากับพวกฝ่ายเสียงข้างน้อย ฉะนั้น จะไปตำหนิติเตียนหรือลง
 โทษผู้ที่เราเห็นว่ามักจะไปเข้ากับฝ่ายเสียงข้างน้อยด้วยความจำเป็น
 เพราะถูกกดขี่บังคับจากเสียงข้างมากที่ได้ใช้วิธีการอันไม่ชอบด้วย
 กฎหมาย กล่าวให้เห็นง่าย ๆ ก็คือ ถ้าสมัยใดประเทศชาติมีรัฐบาล
 ที่ไม่ค้ำบริหารราชการแผ่นดินไม่เหมาะสม แต่ต้องการจะตรา
 กฎหมายเพื่อบังคับราษฎรเพื่อประโยชน์แก่รัฐบาลและพวกพ้อง
 บางกลุ่มบางคณะแต่ประชาชนเกือบทั้งประเทศไม่ยินยอมเห็นชอบ
 ด้วย เมื่อรัฐบาลเสนอร่างพระราชบัญญัติ หรือกฎหมายต่อรัฐสภา
 สมาชิกรัฐสภาก็จะพากันยกมือให้ได้รับเสียง ฎหมายฉบับนั้นก็
 ออกมาใช้บังคับประชาชนทั้งประเทศ โดยมีเสียงเห็นชอบไม่ถึง
 ร้อยคนซึ่งความจริงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคงไม่เห็นชอบด้วย
 ทุกคน แต่ก็จำใจต้องเห็นชอบด้วยเพราะเกรงใจรัฐบาล ซึ่งประ
 ชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับประโยชน์สิ่งใดดีขึ้นจากสิทธิพิเศษที่จะเข้า
 กับฝ่ายเสียงข้างมากมีอำนาจเหนือกว่า การที่จะเรียกว่าอย่างไร
 เป็นเสียงข้างมาก อย่างไรถือว่าเป็นเสียงข้างน้อย เมื่อจะกล่าว
 กันแล้วก็ไม่รู้จักจบจักสิ้น ประชาชนทุกคนก็จะเข้าข้างเสียงข้าง
 มากหรือเข้าข้างเสียงข้างน้อยตามชนเชิงของตน หรือที่เรียกกันว่า

เหยียบเรือสองแคม แม้จะเห็นว่า การมอบอำนาจเพื่อให้แก่ฝ่าย
เสียงข้างมากย่อมไม่บังเกิดผลคืออะไรขึ้นเลย เท่ากับว่าเป็นการ
มอบเรื่องเพื่อให้ประชาชนเสียสละเรื่องการปกครองตนเอง การ
ยอมรับที่จะอยู่ภายใต้บังคับอันถาวรของบุคคลอื่น . การอยู่ภายใต้
การบังคับตามมาตรการซึ่งอาจจะเป็นที่กล่าวกันได้ว่า เป็นการถือ
หลักการถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน สุกแล้วแต่จะเลือก

ในการที่จะทำให้กฎแห่งเสียงข้างมากสมบูรณ์โดยชอบด้วย
กฎหมาย ควรที่จะต้องเลือกสรรเงื่อนไขเพิ่มเติม จะต้องสงวน
สิทธิให้แก่ฝ่ายเสียงข้างน้อยที่จะปฏิเสธพันธะที่ได้ออกเสียงมาจาก
เสียงฝ่ายข้างมาก ด้วยเหตุนี้ ฝ่ายเสียงข้างมากนั้นเองย่อมสามารถ
แสดงให้เห็นข้อแตกต่างกันระหว่างที่มีการออกเสียงอันจะเป็นเหตุ
นำมาซึ่งความเห็นที่ไม่อาจจะยอมรับ ความเห็นที่ว่ามาตรการที่
เสนอขอให้พิจารณานั้น ไม่มีความจำเป็น และไม่มีประโยชน์
ประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่งข้อคัดค้านเป็นเรื่องที่ลึกซึ้งมาก
ซึ่งแสดงให้เห็นมิใช่เพียงแต่ในระหว่างการพิจารณาเท่านั้น แต่ยัง
จะแสดงให้เห็นภายหลังจากการที่ได้ออกเสียงลงมติมาแล้วอีกด้วย
อันข้อเสนอก็คำนัชน้อย่อมจะยังผลให้ความตั้งใจที่จะต่อต้านพันธะ
ที่ได้ลงมติเห็นชอบอย่างไม่ยุติธรรม

ตามเหตุผลข้อที่สอง หลักการของการปกครองตนเอง
ต้องการให้เสียงฝ่ายข้างน้อยสามารถลดการใช้กฎหมายบังคับซึ่งได้
ออกเสียงลงมติมาจากฝ่ายเสียงข้างมาก เมื่อปรากฏว่ากฎหมาย

ที่ตราออกมาได้โดยการใช้เสียงข้างมากบังคับเพื่อให้ได้ออกมาตาม
 ความประสงค์ของฝ่ายเสียงข้างมากเหตุใดในทางปฏิบัติจึงมาก่อตั้ง
 สหพันธ์ซึ่งเป็นการรวบรวมสิทธิทางวิชาการเพราะว่าลัทธิรวมกัน
 เป็นสหพันธ์มีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนเพื่อเป็นการเพิ่มจำนวนแห่ง
 ลัทธิให้มีกรรมสิทธิ์ร่วมกันภายในประชาคมแห่งชาติ ไม่ว่าจะ
 เป็นลัทธิให้มีกรรมสิทธิ์อันร่วมกัน ประเภทใดตามแต่ละประเภท
 ของกรรมสิทธิ์อันร่วมกัน ซึ่งกฎหมายต่าง ๆ ย่อมก่อให้เกิดเป็นวัตถุประสงค์
 ประสงค์แห่งการตกลงยินยอมของประชาชนโดยทั่วไปตั้งนั้น ถ้า
 ตามแผนการของชาติ เกิดมีฝ่ายค้านชนิดที่ไม่ยอมลดเวลาลาออก
 เลยได้แสดงการคัดค้านอย่างเปิดเผยนั้นย่อมเป็นเครื่องหมายแสดง
 ให้เห็นว่า กฎหมายฉบับนั้นไม่เป็นประชาธิปไตยอันเป็นผลดีแก่
 ประชาชนทั้งชาติก็จริงอยู่ แต่จำต้องพอใจว่า นั้นเป็นกฎหมาย
 พิเศษของการปกครองตนเองอันร่วมกัน ฝ่ายเสียงข้างน้อยย่อมมี
 สิทธิที่จะยอมอยู่ภายใต้กฎข้อบังคับอื่น โดยการใช้ระบอบการ
 ปกครองตนเองอันร่วมกันให้เป็นประโยชน์และถูกต้องเหมาะสม
 ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดเพื่อที่จะรวมการ ปกครองระบอบประชา
 ธิปไตยและสิทธิรวมกันเป็นสหพันธ์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะ
 ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่า ลัทธิรวมกันเข้าเป็นสหพันธ์พร้อมที่จะแก้
 ปัญหาข้อโต้แย้งที่แก้กันไม่ตกในรัฐที่มีการปกครองโดยวิธีการ
 รวบรวมอำนาจ

เมื่อได้ใช้หลักแห่งการปกครองตนเองให้ถึงที่สุดแล้ว จะ

ต้องยินยอมรับสิทธิแห่งการแยกพรรคแบ่งพวก เพื่อหมิ่น เพื่อคณะ
 ซึ่งเป็นการขัดต่อมโนธรรมของบุคคล ฉะนั้นจึงเป็นการจำเป็น
 ต้องยอมรับหลักการสำคัญต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลมีความซื่อสัตย์ต่อ
 หลักการแห่งการปกครองตนเอง

อนึ่ง ย่อมไม่มีเหตุการณ์หนึ่ง เหตุการณ์ใดที่จะทำให้เกิด
 ภัยอันตรายได้อย่างแท้จริง ถ้ามนุษย์เรารู้จักได้ระมัดระวังโดยยอม
 ให้มีฝ่ายค้านตามความจำเป็น ทั้งนี้ ควรต้องทราบว่าเป็นสิ่งที่ไม่
 อาจจะทำให้บังเกิดความเป็นไทยแก่ตัวเอง โดยที่มีต้องพัวพันตก
 อยู่ภายใต้พันธะ โดยปราศจากการเสียสละอาณาประโยชน์ต่าง ๆ
 อันแต่ละบุคคลจะพึงมี ผู้ที่คัดค้านมโนธรรม พுகให้เห็นอย่างง่าย ๆ
 เช่นผู้ที่ปฏิเสธไม่ยอมเข้ารับราชการทหาร เมื่ออายุเข้าเกณฑ์เป็น
 ทหารซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ของตนที่ถือว่ากองทัพให้ความปกป้อง
 ค้ำครองแก่พลเมืองทุกคน หรือประชาชนจะต้องซื้อหรือแลกเปลี่ยน
 การคุ้มครองนี้ การเสียสละประการอื่นและการเสี่ยงภัยใน
 ด้านอื่นที่เทียบเท่ากัน ลัทธิการถือกรรมสิทธิร่วมกันที่ปรารถนา
 ที่จะแบ่งแยกชาติมิได้ก่อให้เกิดสติคิดขึ้นในการที่จะเรียกร้อง
 เอาผลประโยชน์จากทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนจะพึงได้รับจากการรวมกัน
 เป็นปีกแผ่นอันเดียวกันของชาติตามระบอบประชาธิปไตย และ
 สิทธิตามระบอบประชาธิปไตย จะต้องเป็นสิทธิที่ได้มาสมความ
 ประสงค์และเป็นสิทธิที่อาศัยหลักถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่อกัน ห้ามมิให้
 ถือเอาสิทธิอันเกิดจากการใช้กำลังหรืออำนาจบังคับ

๒. หลักเสมอภาค คำว่าหลักเสมอภาค ได้พบเห็นและได้ยินได้ฟังกันมาแล้วเป็นอย่างดีเกี่ยวกับปัญหาแห่งความเสมอภาคตามระบอบประชาธิปไตย มักจะเกิดมีปัญหายุ่งยากอย่างใหญ่หลวงและไม่ทราบว่าจะใช้วิธีการใดเพื่อขจัดความยุ่งยากแห่งปัญหาได้ อย่างไรก็ตาม นักทฤษฎีทั้งหลายมักจะนำไปใช้กันผิด ๆ เสมอ ความหลงผิดอย่างเสรีนั้น จะไม่เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้มีการปฏิเสธรที่จะยอมรับหลักการแห่งความเสมอภาคหรือ และความหลงผิดแห่งสมาคมชั้นสูง จะไม่ยังผลให้มีสิทธิที่เป็นปฏิปักษ์ต่อลัทธิเสรีนิยมของหลักความเสมอภาคไปหรือ การปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมกำหนดวิธีการโดยอาศัยหลักการปกครองตนเอง และตามหลักความเสมอภาคในคราวเดียวกัน เมื่อได้มีการวางหลักประการแรกไว้เป็นที่แน่นอนแล้ว ก็จำเป็นต้องวางหลักประการที่สอง คือหลักความเสมอภาคให้แน่นอนเช่นเดียวกัน และหลักการประการใดเล่าที่จะไม่ขัดกับหลักการปกครองตนเอง ความเสมอภาคในการปกครองตนเองเป็นหลักการเบื้องต้นแห่งหลักการของความเสมอภาค ซึ่งเมื่อบุคคลใดได้ปฏิบัติหรือได้รับแล้วย่อมได้รับความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายนี้แหละคือหลักความเสมอภาคแห่งการปกครองตนเอง ที่ยึดถือหลักที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกันในการปกครองตนเอง ไม่มีสิทธิใดที่จะถูกกีดกันออกไปจากการปกครองตนเอง และมนุษย์ทุกคนควรจะต้องใช้สิทธิตามมาตรการเช่นเดียวกันเว้นแต่จะเป็นเด็กหรือบุคคลวิกลจริต

ภายใต้หลักการนี้ หลักแห่งความเสมอภาค มักจะมีผู้เข้าใจกันสับสนปะปนกันเรื่องเกี่ยวกับหลักการปกครองตนเอง ซึ่งได้กล่าวแล้วว่า เป็นหลักการที่ว่าหลักแห่งการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยนั้น ถือว่า บุคคลใดจะต้องถูกบังคับโดยปราศจากความยินยอมของตนหาได้ไม่

ความเสมอภาคในการกระทำอันร่วมกัน ความเสมอภาคเป็นผลทำให้คู่กรณียอมอยู่ภายใต้บังคับแห่งหลักเกณฑ์อย่างเดียวกัน กฎเกณฑ์เดียวกันใช้บังคับแก่กันทุกคนความเสมอภาคของคู่กรณีจึงจะสมบูรณ์ แต่ละคนจะต้องผูกพันตามข้อความอย่างเดียวกันทั้งนี้ อาศัยหลักแห่งการแสดงเจตนาของแต่ละคน พันธะอันร่วมกันมีไว้สำหรับแต่ละคนพร้อมกันกับหนึ่งซึ่งได้มีความตกลงยินยอมต่อกัน เพื่อประโยชน์ของบุคคลอื่นทุกคน และเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนึ่งเป็นการยืนยันต่อลูกหนึ่งทุกคน

อะไรที่เป็นเงื่อนไขอันชอบด้วยกฎหมายตามระบอบประชาธิปไตยเกี่ยวกับการกระทำอันร่วมกัน กล่าวคือ ตามหลักกฎหมายหรือข้อบังคับของสมาคม ข้อบังคับอันชอบด้วยกฎหมาย หรือหลักเกณฑ์นั้น จะต้องเป็นข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์ทั่วไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นกฎหมายหรือข้อบังคับแก่กันทุกคนทั่วไป

ในสัญญาต่างตอบแทนซึ่งพันธะต่าง ๆ ของคู่กรณีแต่ละฝ่ายจะต้องกำหนดไว้ให้แจ้งชัด ความเสมอภาคย่อมเป็นจริงตามแบบแห่งความมีค่าเท่าเทียมกันของความเสมอภาค และความมีอิสระของทั้งสองฝ่าย

ลักษณะอันมิชอบด้วยกฎหมายของสัญญาจ้าง เนื่องจากสัญญาประกอบด้วย ข้อผูกพันที่จะต้องยอมอยู่ภายใต้บังคับของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่น โดยปราศจากถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่อกัน พันธะของนายจ้างมีวัตถุประสงค์เพียงมีหน้าที่จ่ายเงินค่าจ้างให้แก่ลูกจ้างเป็นเงินเดือน ไม่อยู่ในลักษณะเช่นเดียวกับพันธะของผู้รับจ้าง พันธะนี้ไม่เคารพนับถือความเท่าเทียมกันของพันธะซึ่งเป็นหลักประกันแห่งความเสมอภาคของคู่กรณี

เพื่อปฏิบัติการให้ถูกต้องชอบด้วยกฎหมาย สัญญาจ้างจะต้องประกอบด้วยภาระหน้าที่ของนายจ้างซึ่งจะต้องมีพันธะ ที่เท่าเทียมกันกับพันธะที่กำหนดไว้ให้เป็นภาระหน้าที่ของผู้รับจ้าง กล่าวคือ เพื่อให้ยินยอมอยู่ใต้ข้อบังคับนั้น จะต้องเป็นความยินยอมที่ถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่อกัน

กล่าวโดยสรุป ความเสมอภาคในการปกครองตนเอง หมายความว่าทุกคนมีสิทธิในการปกครองตนเองตามกฎหมายกล่าวคือ บุคคลมีสิทธิที่จะยอมรับพันธะของตนตามความตกลงยินยอมของตน หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า คนทุกคนย่อมสามารถที่จะกำหนดความยินยอมขึ้นอยู่กับผู้ใดระหว่างบุคคล ก็ต่อเมื่อได้อาศัยหลักแห่งการถ้อยที่ถ้อยปฏิบัติต่อกันเป็นมูลฐาน กับอีกประการหนึ่ง การปกครองระบอบประชาธิปไตยยอมรับการขึ้นอยู่หรืออาศัยกันระหว่างมนุษย์ชน ภายใต้แบบแห่งความเป็นอิสระ

ระหว่างกัน

ท่านรุสโซ ได้กล่าวถึงหลักทั่วไปสองประการของกฎหมาย ท่านได้กล่าวว่า กฎหมายจะต้องเป็นการใช้บังคับแก่คนทั่วไปตาม มุลกำเนิดและตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย หลักทั่วไปแห่งที่มา ของกฎหมาย คือความเป็นเอกฉันท์ในการออกเสียง นี่ก็จะเป็น ความเสมอภาค และด้วยเหตุนี้ จึงเรียกได้ว่า หลักทั่วไปแห่ง ความตกลงยินยอม ซึ่งเรียกว่าความเสมอภาคในการปกครองของ ตนเอง

ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักทั่วไปแห่งวัตถุประสงค์ ย่อมเป็น หลักทั่วไปแห่งพันธะ คือความเสมอภาคและการด้อยที่ด้อยปฏิบัติ ต่อกันของการอยู่ภายใต้บังคับซึ่งท่านปรูตอง เรียกว่า “การด้อย ที่ด้อยปฏิบัติแห่งกฎหมาย” การปกครองตนเองมิใช่เป็นเสรีภาพ ตามที่ได้กล่าวถึงหลักแห่งการปกครองตนเอง แต่การปกครอง ตนเองเป็นหลักประกันเสรีภาพ สิ่งที่ย่อมเป็นการแน่นอนที่ จะทำให้ประชาธิปไตยมีค่าสูง เพื่อป้องกันเสรีภาพ อันเป็นข้อที่ แตกต่างกันกับลัทธิเสรีนิยม ประชาธิปไตยให้อำนาจแก่ข้อห้าม ทุก ประการเกี่ยวกับเสรีภาพ และถึงแม้ว่าจะจะเป็นพันธะทุกอย่าง ทุกประการ ซึ่งตกเป็นภาระหน้าที่ของบุคคล แต่ภาระนั้นต้องใช้ บังคับแก่บุคคลตามความยินยอมของบุคคล ในประการที่ว่าหลัก สองประการแห่งความเสมอภาคตามที่กำหนดไว้ ย่อมจะเป็นสิ่ง แก่การปกครองระบอบประชาธิปไตย ถ้าหากว่า หลักการข้อหนึ่ง

กฎหมายหรือข้อบังคับนั้น จะต้องเป็นเรื่องที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนา ด้วยเหตุนี้ จึงมีคำที่เกี่ยวข้องซึ่งจะต้องแยกออกจากกัน ระหว่างคำว่ากฎหมายและคำว่าศาสนา และต้องแยกออกไปอีก คือระหว่างคำว่ารัฐและคำว่าศาสนา อาจกล่าวได้ว่าหลักการที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนานี้ มีไว้เพื่อวัตถุประสงค์ในอันที่จะคุ้มครอง เสรีภาพแห่งความรู้ สึกนิกคิตหรือที่เรียกกันว่ามโนธรรมเช่นเดียวกันกับ ของศาสนาโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการยกเว้นจากพันธะตามกฎหมาย นี้แหละที่เรียกกันว่าเสรีภาพแห่งความคิดเห็นและเสรีภาพแห่งความเชื่อ

เสรีภาพทางมโนธรรม เป็นเสรีภาพตามธรรมชาติ เพราะว่าเป็นการให้ความคุ้มครองเพิ่มขึ้น หลักการที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนามีไว้เพื่อวัตถุประสงค์ ที่จะทำให้ความเชื่อทางจิตใจเป็นเสรีภาพที่มีสิทธิพิเศษโดยเด็ดขาดและสิ้นเชิง ฉะนั้นความเข้าใจในเสรีภาพตามธรรมชาติ ซึ่ง LOCKE ได้ให้บทนิยามไว้ว่าเสรีภาพทางจิตใจเมื่อนำไปใช้ระบอบประชาธิปไตย ให้ถือว่าเป็นเสรีภาพทางมโนธรรม นักเสรีนิยมได้นำเสรีภาพไปใช้ในทางที่ผิด ซึ่ง LOCKE ได้กล่าวอีกว่า การที่ไม่อาจที่จะแตะต้องได้ซึ่งมโนธรรมนั้น มิใช่เพียงแต่เป็นข้อความของสัญญาประชาคมเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่ถือกันว่าเป็น หลักการ แห่งการ ปกครอง ระบอบ ประชาธิปไตยอีกด้วย

หลักการนี้ถือว่า มนุษยชนถือโชคชะตาของตนเอง และ

จะไม่ยอมรับโชคลาภอย่างใดจากรัฐ รัฐมิใช่เป็นจุดมุ่งหมาย
 เพื่อมนุษย์ชน เป็นเพียงวิธีการที่จะใช้มนุษย์ชนได้ถือเอาประโยชน์
 เพื่อตนเอง ให้ได้มาซึ่งความคุ้มครองอันถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน
 และเพื่อความร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกัน การที่ไม่แต่ละต้อง
 มโนธรรมเป็นหลักการอันหนึ่งของประชาธิปไตย ถือกันว่ามนุษย์
 ชนถือโชคชะตาของตนเอง ซึ่งโชคชะตานี้กำหนดไว้อย่างเสรี
 ตามความรู้สึกนึกคิดของตน มโนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดตัวบุคคล
 เพราะว่าเมื่อบุคคล โลกชาติมโนธรรม ก็ย่อมเกิดมาจากสัญ ชาติญาณ
 ของตนเองเท่านั้น อันมนุษย์ชนนั้น ความจริงก็เป็นสัตว์ชนิด
 หนึ่งแต่เป็นสัตว์ที่ฉลาดและประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลาย หรือเป็น
 ห้อยเล็ก ๆ ของสังคม แต่คำว่ามโนธรรมนี้เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งใน
 เรื่องเกี่ยวกับเสรีภาพ ในข้อที่ว่าสามารถที่จะพิจารณาคำสองคำนี้
 ว่ามีความหมายคล้ายคลึงกัน มโนธรรมมีอยู่ตามเสรีภาพในฐานะที่
 ถือกันว่าเป็นเสรีภาพ เสรีภาพอาจเป็นที่เข้าใจได้ว่าเป็นเสรีภาพ
 ตามธรรมชาติ หลักการที่ไม่เกี่ยวกับศาสนาบังคับไว้ว่า กฎหมาย
 ต่างๆจะต้องผิดแผกไปจากกฎหมายธรรมดาโดยเคร่งครัด กฎหมาย
 นี้จะต้องประกอบด้วยศีลธรรมอันบริสุทธิ์ไม่อาจจะลงโทษหรือบัง
 กับประชาชนได้

ฉะนั้น การแยกขอบเขตแห่งจิตใจและขอบเขตของ
 กฎหมาย จึงนับได้ว่าเป็นหลักอันเป็นมูลฐานที่สำคัญยิ่งของประ
 ชาธิปไตย และเป็นการจำเป็นที่จะนำเอามาใช้อย่างจริงจัง พันธะ

ทางกฎหมาย ย่อมไม่เป็นการ ชอบด้วย กฎหมาย ในส่วน ที่เกี่ยว กับ
มโนธรรม สัญญาใจ ซึ่งบุคคลสองฝ่ายต้องผูกพันด้วยความ
สมัครใจหรือด้วยการฉ้อที่ฉ้อยศัยกัน เพื่อปฏิบัติการในทาง
ศาสนกิจใด หรือเพื่อจะแบ่งแยกความเชื่อถ้อยยอมเป็นโมฆะ
เพราะว่าเป็นการขัดต่อหลักการที่ไม่เกี่ยวกับศาสนา

๔. หลักการใช้อำนาจบังคับ หลักการข้อนี้แตกต่างกับ
หลักการสามประการดังกล่าวข้างต้น เพราะหลักการนี้ไม่มีแนว
ทางที่มีเงื่อนไข แห่งความ ชอบด้วย กฎหมาย เกี่ยวกับ พันธะ ตาม
กฎหมายเหมือนกับหลักการสามประการ เงื่อนไขต่าง ๆ มีอยู่สาม
ประการคือ ความตกลงยินยอม การฉ้อที่ฉ้อปฏิบัติต่อกัน การที่
ไม่เกี่ยวข้องับศาสนา

หลักการใช้อำนาจ บังคับใช้ วิธีประกาศ ใช้อำนาจเป็นการ
บังคับและการใช้กฎหมายบังคับ หลักการใช้อำนาจบังคับ เป็น
การยืนยันอำนาจที่จำเป็นตามหลักของกฎหมาย ในเมื่อ อำนาจนี้
เป็นอำนาจที่ใช้บังคับเป็นการถูกต้องตามกฎหมาย และมีเงื่อนไข
อันชอบด้วยกฎหมายที่ได้กำหนดไว้แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บาง
ครั้งบางคราวการตรากฎหมายขึ้นมา^๕ เป็นระเบียบเรียบร้อยมี
พร้อมทั้งได้รับความยินยอมของบุคคล ที่จะต้องตกอยู่ภายใต้บังคับ
ของกฎหมายนั้น กฎหมายต้องแยกออกจากเจตจำนงของประชาชน
ซึ่งประชาชนในฐานะเป็นอธิปไตย เป็นผู้สนับสนุน ให้มีการตรา
กฎหมายขึ้นและกลายเป็นคนที่ต้องอยู่ภายใต้บังคับ กฎหมายต้อง

ใช้บังคับประชาชนตามหลักของกฎหมาย และกำหนดข้อบังคับแก่บุคคลตามอำนาจเกี่ยวกับการบังคับประชาชน

ตามความหมายนี้ถือว่าประชาธิปไตยอาจจะกำหนดความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย กฎหมายที่ได้ผ่านการออกเสียงตามหลักเกณฑ์นั้น จะต้องปกครองประชาชนและการบังคับนั้นจะต้องใช้วิธีการบังคับอันชอบด้วยกฎหมาย เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีความแตกต่างกันอย่างแจ่มชัด จึงได้มีการกีดกันกันอยู่ระหว่างประชาธิปไตยและอนาธิปไตย (ลัทธิที่มีความเห็นว่าบ้านเมืองไม่ควรมีกฎหมายและมีการปกครอง) อนาธิปไตยเป็นลัทธิที่ไม่มีพันธะทางกฎหมายและการบังคับประชาชน แต่ในทางตรงกันข้าม การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยยืนยันความจำเป็นที่จะต้องมีพันธะ

การอยู่ภายใต้บังคับตามความถูกต้องแห่งกฎหมายอันเกี่ยวกับพันธะและการปฏิบัติการบังคับนั้นจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขโดยเคร่งครัด ส่วนอนาธิปไตยนั้นเล่า ย่อมจะละเลยเพิกเฉยหรือไม่ยอมรับทราบอำนาจบริหารเป็นเครื่องมืออันหนึ่งของอำนาจและการบังคับ เพราะมีหน้าที่ทำให้กฎหมายได้ใช้บังคับประชาชนฉะนั้น การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยจึงต้องมีเครื่องมือที่จำเป็นในการที่จะนำมาใช้บังคับประชาชน นี้แหละคือเป็นความหมายที่แน่ชัดของหลักการใช้อำนาจบังคับ อำนาจบริหารนั้น ถ้าถือตามความหมายที่แน่นอนก็คือ ความหมายซึ่งทำนุรสุโข ได้เคยนำมาใช้ และนำมากล่าวไว้ในเรื่องเกี่ยวกับ

การใช้ถ้อยคำของกฎหมายมหาชนในปัจจุบันนี้ เมื่อปรากฏอยู่เช่น
นี้ จึงน่าจะนับได้ว่าเป็นสถาบันที่จำเป็นอย่างยิ่ง ของระบอบ
ประชาธิปไตย

หลักการใช้อำนาจบังคับ คือรัฐบาลออกกฎหมายมาเพื่อ
ใช้บังคับประชาชน ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกและร่วมมือให้
แก่ประชาชนในชาติ หากผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติของกฎหมายย่อม
จะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว
ว่า หลักการอันเป็นหัวใจอันสำคัญที่สุดของการปกครองตาม
ระบอบประชาธิปไตยนั้น บุคคลเราจะต้องทราบว่าเสรีภาพ คือ
อะไร และควรใช้เสรีภาพภายในขอบเขตของกฎหมายถ้าใช้เสรี
ภาพเกินขอบเขตแห่งกฎหมาย ก็จะต้องมีความผิดและได้รับโทษ
คำว่าเสมอภาค คือประชาชนต้องได้รับความเสมอภาคเท่าเทียม
กันตามกฎหมาย และภราดรภาพ เป็นการมีความรู้สึกนึกคิด มี
ความรักใคร่เอ็นดูเอื้อเฟื้อ และมีความปรองดองกันฉันท์ญาติพี่น้อง

ในโลกนี้ประกอบด้วยประเทศมากมาย หลายชาติหลาย
ภาษา ถ้าแต่ละประเทศ หรือประชาชนของแต่ละประเทศ รู้จักใช้
สิทธิเสรีภาพของตน และมีภราดรภาพ หรือถือว่าทุกคนต้องม
ีความเสมอภาคกัน และไม่เอารัดเอาเปรียบต่อกัน โลกของเรา
ก็จะมีแต่ความสุข ปราศจากการแตกร้าง หรือรบราประหัต
ประหารฆ่าฟันกันทำให้ประชาชนแต่ละชาติต้องล้มตายเป็นอันมาก
อย่างที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้ แต่ความซื่อเท็จจริงที่ปรากฏมาช้านาน

แล้วว่า ประเทศที่มีอำนาจหรือมีกำลังทางวัตถุ คืออาวุธที่ร้ายแรงเหนือกว่าประเทศที่มีกำลังน้อยกว่า มักจะหาทางเอาเปรียบประเทศที่ด้อยพัฒนาในทุกด้าน จึงเรียกได้ว่า ผู้ที่มีกำลังมาก ช่มเหงผู้ที่มีกำลังน้อย คนมีเอาเปรียบคนจน คนโง่ เป็นเหยื่อของคนฉลาด เมื่อโลกของเรามีพฤติกรรมเป็นอยู่เช่นนี้ ประชาชนในโลกจะมีความสุขสบายโดยสมบูรณ์ได้อย่างไร ถ้ามนุษย์เรารูจักใช้เสรีภาพและรู้จักหน้าที่ของตนที่จะต้องปฏิบัติตนให้ถูกต้องครองธรรม เพื่อได้ชื่อว่าเป็นผู้มมมนุษย์ธรรมสูง ก็จะเกิดผลดีแก่ตนเองและประเทศชาติของตนด้วย ประชาชนทุกคนควรที่จะได้ยึดถือหลักธรรมสำคัญ ที่เรียกว่าธรรมอันเป็นโลกบาลหรือแปลว่าธรรมเป็นเครื่องคุ้มครองโลก หรือเรียกอีกว่า หิริ โอตตปปะ หิริ แปลความว่าความละอาย ความละอายในที่นี้หมายความว่าความละอายที่จะกระทำความชั่ว ละอายที่จะกระทำความบาปกรรม อันจะทำให้ผู้อื่นติเตียนตน ส่วนโอตตปปะ แปลว่า ความเกรงกลัวต่อบาป จึงไม่กล้ากระทำความบาปเพราะเกรงกลัวว่าจะมีบาปที่ได้กระทำกรรมที่ไม่ดี ถ้ามนุษย์เรายึดถือหลักสองประการนี้เป็นเครื่องประจำใจอย่างจริงจังแล้วบ้านเมือง หรือประเทศชาติก็จะประสบแต่ความผาสุกร่มเย็น ประการหนึ่ง กับอีกประการหนึ่ง เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปแล้วว่า โลกของเราทุกวันนี้มีความเจริญก้าวหน้ามากในทางวัตถุซึ่งทำให้มนุษย์ได้รับความสุขสะควกสบาย แต่ความจริงวัตถุบางชนิดนั้นเป็นภัยต่อมนุษย์โลกอย่างร้ายแรง ฉี

ความเจริญทางวัตถุเพื่อทำลายล้างประหัตประหารกัน อวดความสามารถเก่งกาจแก่กันและกัน เช่นมีเครื่องบินรบสำหรับใช้ทิ้งระเบิดชนิดร้ายแรง มีอาวุธปรมาณู เป็นต้น มนุษยชนควรจะพัฒนาในทางค่านิจใจ หรือยึดหลักมโนธรรม โลกและประเทศที่มนุษย์เราอาศัยอยู่ก็จะมี ความเจริญรุ่งเรืองโดยปราศจากข้อสงสัย เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาในทางค่านิจใจมีค่าสูงกว่าการพัฒนาในทางวัตถุของเชลยพระราชินอวาทของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่ได้ทรงพระราชทานแก่นักเรียนพยาบาล ณ โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๑๐ เป็นที่ประทับใจแก่ผู้ได้ฟังยิ่งนัก ซึ่งพระกระแสแห่งพระราชดำรัสของพระองค์ท่านเพียงบางส่วนบางตอนมาประกอบบทความเรื่องนี้ ย่อมจะเห็นได้ว่า เมื่อมนุษย์ชนได้ยึดถือและปฏิบัติตามโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่นั้น ก็จะไม่มีความไกลห่างปั่นป่วนวุ่นวาย แต่ตรงกันข้าม จะมีแต่ความผาสุกและร่วมเย็นทั่วหน้า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถผู้เลอโฉม บรมบิยราชินีนาถ อันเป็นที่เคารพและบูชาสูงสุดของประชาชนชาวไทย ได้มีพระราชดำรัสว่า

“เมื่อครั้งตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ไปต่างประเทศเป็นทางการคราวที่แล้ว ได้ทรงมีโอกาสพบปะสนทนากับชาวต่างประเทศหลายอาชีพด้วยกัน พระองค์ทรงเกิดมีความยินดีมาก เพราะชาวต่างประเทศทุกคนต่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า

นำเสียขายเหลือเกินที่ทุกวันนี้^๕ ความเจริญทางวัตถุก้าวล้ำหน้าเกินกว่า
 ความเจริญทางด้านจิตใจไปไกลนัก เป็นเหตุทำให้ทุกคนทุกวันนี้
 มีความร่ำร้อน กระวนกระวายใจ เกิดความเดือดร้อนระส่ำระสาย
 ไปทุกมุมโลก เพราะมนุษย์สมัย^๕นี้ส่วนมากบูชา หลงใหลความ
 เจริญทางวัตถุมากเกินไป ไม่สนใจสิ่งที่เป็นความสุขทางนามธรรม
 มี^๕ชีวิตอยู่กับวัตถุซึ่งคนส่วนมากเห็นว่าบันไดลaddersความมั่งมี ความ
 สะดวกสบาย จึงมุ่งแต่จะแสวงหาและสะสมวัตถุเพื่อประกอบและ
 เพิ่มพูนความผาสุกของแต่ละคน พวกนี้ทอดทิ้งหลงลืมความเจริญทาง
 ด้านจิตใจพากันหลงลืมที่จะคุรอบข้าง คุเพื่อนมนุษย์อื่นที่กำลังทุกข์
 ร้อนและต้องการความช่วยเหลือการอนุเคราะห์ผู้ตกทุกข์ได้ยากนั้น
 หลายคนคิดว่าเป็นเรื่องมาภายหลัง เมื่อความร่ำรวยเหลือใช้เหลือสอย
 แล้วค่อยคิดกัน แต่ตามความจริง ถ้าตั้งใจจะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์
 เพื่อนร่วมชาติแล้วมีโอกาสน้อยเสมอ เช่นเมื่อเร็วๆ นี้ มีคณะผู้แทน
 กรรมกรตามล้อเครื่องได้ร่วมใจกันบริจาคโลหิตและทุนซื้ออุปกรณ์
 ให้แก่ศูนย์บริจาคโลหิตของสภาอากาศไทย ทุกคนทำได้สะดวกและ
 พร้อมเพรียงดีมาก ที่เป็นเช่นนี้^๕เพราะกรรมกรสามล้อเครื่องเหล่านี
 นั้นมีความเจริญ แต่ความเจริญสว่างในจิตไม่ใช่ความเจริญในทาง
 วัตถุทำให้คิดถึงผู้อื่น และอยากแบ่งปันความสุขให้แก่ผู้อื่นบ้าง
 ทุกคนก็ให้เห็นแล้วว่า สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมี
 พระราชโอรส ซึ่งบัดนี้มีพระวรกายสูงใหญ่และเป็นผู้ที่กำลังจะต้อง
 ทรงศึกษาเล่าเรียนเพื่อจะได้มารับภาระที่ยิ่งใหญ่ต่อไป สมเด็จพระ-

นางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ได้ทรงยกตัวอย่างอันดีสอนพระราชนัดดา เพราะทรงเห็นว่ากรรมกรสามล้อเครื่องนั้น แม้เป็นผู้ที่ขาดความมั่นคงทางค่านิยม แต่ร่ำรวยยิ่งนักในท่านคุณธรรม มีความรักเหนือเหลือล้นพ้นให้เพื่อนร่วมชาติ ต้องนับว่าเป็นผู้ที่มีทางพุทธศาสนายกย่องแล้วว่าเจริญแท้ ทรงอยากให้ทุกคนเห็นถึงความเจริญทางด้านวัตถุนั้นจำเป็นจริงๆ ที่จะต้องควบคู่กันไปกับความเจริญทางจิตใจ จึงจะทำให้ชีวิตมนุษย์สมบูรณ์และมีความเกษมสุขเต็มเปี่ยม นางเจ้า พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชดำรัสต่อไปว่า เมื่อคราวตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปต่างประเทศ ทุกแห่งที่เสด็จต้องมีนักเรียนไทยมาเฝ้าทูลละอองพระกรพร้อมแน่นขนัด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชกระแสรับสั่งว่า นั้นแสดงให้เห็นว่าทุกคนพร้อมเพรียงกันและถือตนว่าเป็นคนไทย จึงมาเฝ้าพร้อมกันด้วยความภาคภูมิใจ ทำให้ชาวต่างประเทศที่ได้เกิดเห็นความศรัทธาว่า คนไทยมีความพร้อมเพรียงกันดีมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสแก่นักเรียนไทยว่า การที่ได้มีโอกาสได้มาศึกษาในต่างประเทศนับว่าเป็นโชคดียิ่ง แต่เมื่อศึกษาสำเร็จแล้วขอให้รีบถึงประเทศชาติบ้านแม่สักนิตหนึ่ง ประเทศไทยกำลังต้องการความช่วยเหลือจากคนไทยทุกคน ขอให้กลับไปทำงานให้แก่ชาติบ้านเมือง

สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชดำรัสต่อไปว่าคนไทยทุกคนภูมิใจที่มีประเทศมาตุภูมิเป็นอิสระจะ

ไปไหนก็เป็นตัวของตัวเอง เพราะชาติบ้านเมืองเป็นของตนเอง ถึงแม้ว่าจะไม่เจริญทางด้านวัตถุเทียบเท่ากับประเทศใหญ่บางประเทศ แต่ทุกคนก็รักและร่วมกันดำรงรักษาไว้ได้มาถึงกว่า ๗๐๐ ปี อย่างไรก็ตาม อย่าลืมว่า ความเจริญทางด้านกรงานอาจจะต้องควบคู่กันไปกับความเจริญทางด้านจิตใจเสมอไป ชาติบ้านเมืองยังต้องการทั้งแรงงานและความรู้ของทุกคนอยู่เสมอ บุคคลใดก็ตามแต่ต่อให้ร่ำรวยมีความรู้สูงและถึงแม้จะหางานได้ง่ายในต่างประเทศ แต่ถ้าไม่มีชาติบ้านเมืองเหลืออยู่ ไม่มีเชื้อชาติเหลืออยู่ ก็จะมองดูหน้าคนอื่น ชาติอื่นได้ยากนัก”

ฉะนั้น ถ้ามนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็นชาติ ศาสนาใด ประเทศใด เอกชน หรือคณะบุคคลได้รู้จักใช้เสรีภาพของตน โดยถือหลักความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และมีภราดรภาพ มีมโนธรรม มีจิตใจรักใคร่บุคคลอื่นในพื้นที่หนึ่งและ เมื่อประเทศชาติได้มีพลเมืองที่มีความเจริญในทางด้านจิตใจอันเป็นไปด้วยคุณธรรมอันสูงส่งตามพระบรมราชินีนาถ ของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งได้พระราชทานแก่นักศึกษาพยาบาลที่สำเร็จการศึกษา เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๑๐ ณ โรงพยาบาลศิริราช ประเทศชาติก็ย่อมจะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ราษฎรของแต่ละประเทศย่อมได้รับแต่ความผาสุกร่มเย็นอย่างแน่นอน ซึ่งจะเป็นเหตุที่จะขจัดปัดเป่าปัญหาความยุ่งยากโกลาหลของพลโลกที่ปฏิบัติต่อกันซึ่งไม่เกิดผลดีต่อกันและกัน ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

